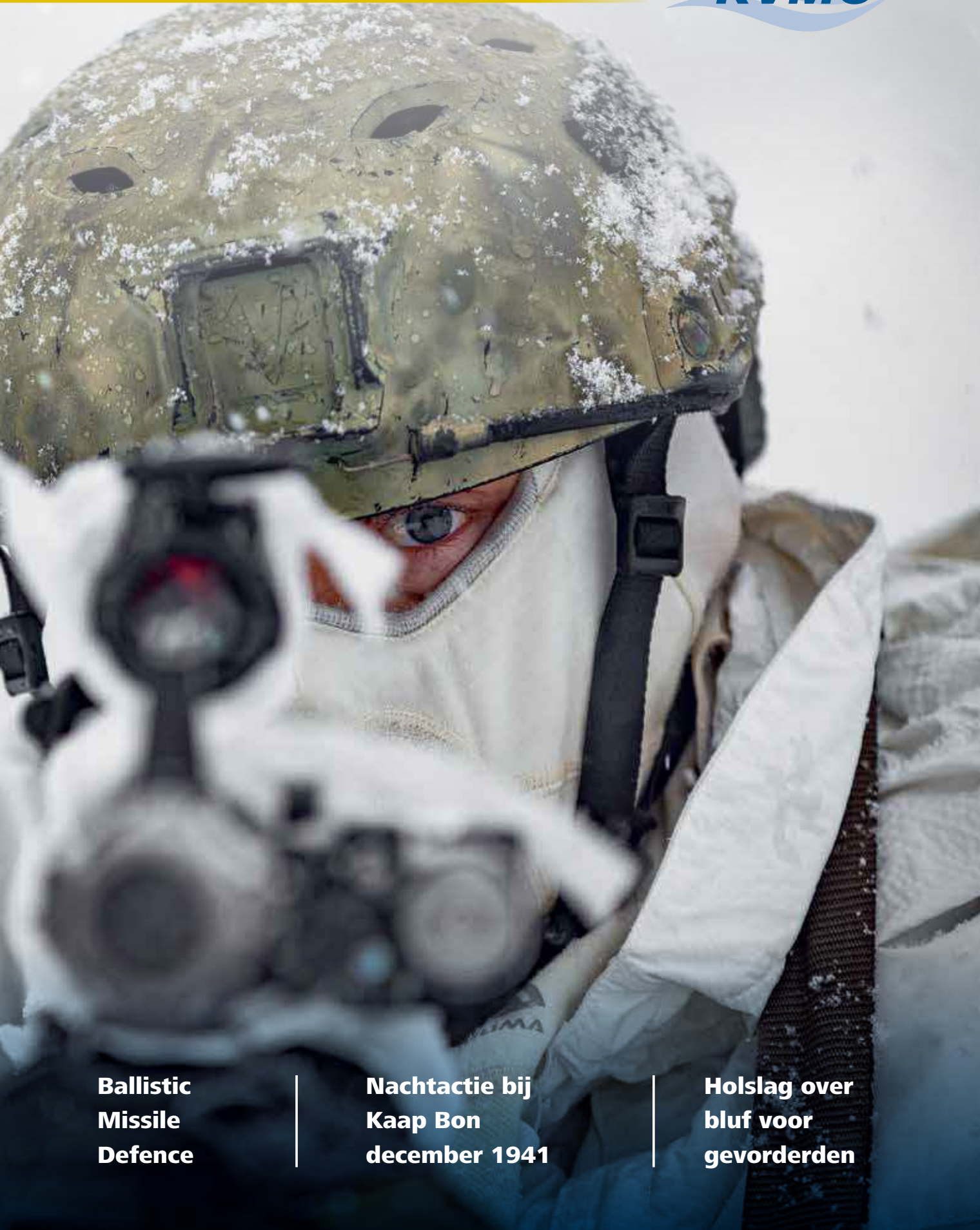

MARINEBLAD

NUMMER 8 | DECEMBER 2021 | JAARGANG 131

KVMO

**Ballistic
Missile
Defence**

**Nachtactie bij
Kaap Bon
december 1941**

**Holslag over
bluf voor
gevorderden**

Inhoud

COLUMNS

- 3 **VOORZITTER KVMO**
- 11 **JONATHAN HOLSLAG**
- 19 **SERGEI BOEKE**
- 22 **THEO BRINKEL**
- 32 **BEREND VAN DE KRAATS**

ACTUEEL / KENNIS

- 4 **BALLISTIC MISSILE DEFENCE**
Noah Stam & Ralph Savelsberg
- 12 **NACHTACTIE BIJ KAAP BON 1941**
Anselm van der Peet
- 23 **INTERVIEW MET MAARTEN PLATJE**
Redactioneel

MENSEN / ACTIVITEITEN

- 20 **IN BEELD**
Jan Eerland
- 33 **64-JARIGENDAG 2021**
- 34 **KVMO ZAKEN**
In Memoriam
Afdelingsactiviteiten

VASTE RUBRIEKEN

- 10 **CARTOON**
- 29 **SIGNALEMENTEN**
- 30 **RECENSIES**

**Marineblad is een uitgave van
de Koninklijke Vereniging
van Marineofficieren**

ISSN: 0025-3340

Hoofredactie:
KLTZ R.O.P. Pulles EMSD
C.B. Naafs

Eindredactie
C.B. Naafs

Artikelencommissie
KLTZ Y.A. van Beusekom, drs. A.A. Bon,
LTZ1 (TD) ing. J.M.T. Bongartz, KLTZ (LD)
mr.dr. M.D. Fink, KLTZ (TD) F.G. Marx MSC.
EMSD, LTZ1 (TD) dr. ir. W.L. van Norden,
dr. A.J. van der Peet, KOLMARNIS R.A.J.
de Wit

Medewerkers:
mw. drs. Z. Borgeld-Guman, mr. S. Boeke,
prof. dr. T.B.F.M. Brinkel, dr. J. Holslag,
LTZ1 B. van de Kraats, KLTZ (TD) H. Boomstra
(cartoon)

Adres redactie
Wassenaarseweg 2
2596 CH Den Haag
Tel. 070-383 95 04
marineblad@kvmo.nl
www.kvmo.nl

Vormgeving
Frank de Wit
Tel. 038-455 17 54

Drukwerk
Wilco Art Books
Vanadiumweg 8
3812 PZ Amersfoort

Advertenties
070-383 95 04

Abonnementen
Voor leden van de KVMO is het Marineblad
gratis. Informatie over het lidmaatschap van
de KVMO staat op: www.kvmo.nl onder
'FAQ'.
Niet-leden betalen € 49,50 (NL) of € 69,50
(buitenland) per jaar.

Copyright Marineblad
Overname van artikelen is enkel toegestaan
na schriftelijke toestemming van de redactie
en onder uitdrukkelijke vermelding van de
bron. Artikelen in het Marineblad vertolken
niet noodzakelijk de visie van het hoofd-
bestuur van de Koninklijke Vereniging van Ma-
rineofficieren of van de redactie. De inhoud
van artikelen blijft geheel voor verantwoor-
ding van de auteur(s). Richtlijnen voor het
schrijven en aanleveren van artikelen zijn in te
zien op www.kvmo.nl onder 'Marineblad'.

Adreswijziging
Zo tijdig mogelijk schriftelijk doorgeven aan:
Secretariaat KVMO
Antwoordnummer 93244
2509 WB Den Haag
(geen postzegel nodig)
of info@kvmo.nl

Foto cover:
Een marinier van het Korps Mariniers tijdens
de Joint Arctic Training in Skjold, Noorwegen
(2021). Jaarlijks traint het Korps Mariniers in
winterse omstandigheden de taakgereedheid
(Cristian Schrik, Mediacentrum Defensie).

De KVMO maakt deel uit van de

Column

Alea iacta est, de knoop is doorgemaakt en zo zijn er nog wel meer uitdrukkingen die we aan de gebeurtenissen van de afgelopen weken kunnen plakken. Half oktober werd duidelijk dat er geen akkoord bereikt kon worden over het bod dat Defensie had neergelegd voor een arbeidsvoorwaardenakkoord. Gedurende de weken daarna zijn zowel de werkgever als de verschillende centrales, waaronder de CMHF waarbij de KVMO is aangesloten, het land ingegaan. Dit om zo neutraal mogelijk aan het defensiepersoneel uit te leggen wat het pakket dat er lag voor hen zou inhouden. Van wat ik ervan gezien heb is dat ook echt goed ingevuld, zowel aan de zijde van de centrales als aan de zijde van de werkgever.

An sich een hoopgevend gegeven; ondanks dat we er niet uit waren gekomen, konden we wel op eenzelfde manier aangeven wat het voor het personeel zou betekenen. In diezelfde periode hebben de centrales en Defensie raadplegingen gehouden onder hun leden, respectievelijk medewerkers. Defensie gebruikte daarvoor polls op intranet en de afdeling Trends, Onderzoek en Statistiek (TOS) schreef 7000 personeelsleden aan om naar hun mening te vragen. Ruim 2500 mensen hebben daarop gereageerd. Ook dat was een goed iets. Voor zover ik mij kan herinneren is het de eerste keer dat Defensie het personeel zo om zijn mening vraagt over arbeidsvoorwaarden. Naast de informatiesessie waren er ook nog inloopspreekuren (fysiek en online) waar mensen hun vragen kwijt konden. Er was veel informatie te vinden op de verschillende websites en twee centrales hebben zelfs een speciale editie uitgebracht van hun verenigingsblad. Alle leden en het defensiepersoneel was dus goed geïnformeerd, of had op z'n minst toegang tot voldoende informatie. In het Sector Overleg Defensie van 2 december jl. bleek dat een meerderheid van de leden van alle centrales tegen het accepteren van het voorliggende pakket is en ook uit het onderzoek van TOS kwam naar voren dat een grote meerderheid van het ondervraagde defensiepersoneel, ruim 75%, tegen het pakket gestemd had. Een overduidelijk resultaat: het personeel vond wat hen voorgelegd was gewoonweg niet voldoende.

Tot hier een mooi proces. Je komt er samen niet uit, maar legt dat gezamenlijk voor aan de mensen om wie het gaat. Je informeert ze en laat ze zelf een goed doordachte keuze maken. En die uitslag respecteer je. *So far, so good*. Erg teleurstellend daarna was echter de communicatie. De bonden hadden het (weer) gedaan. Helaas, de klassieke reactie van Defensie. Nu kan ik ook weer in de klassieke stuip schieten en met modder teruggooien, maar laat ik dat nou niet doen. De teerling is geworpen, het personeel accepteert het pakket dat er lag niet, ze vinden het te karig. Wat we nu moeten doen is verder, niet omkijken en geen fingerwijzen. Er zal een beter arbeidsvoorwaardenbod moeten komen en er zal geld voor het nieuwe beloningsmodel en personeelssysteem beschikbaar moeten komen. Daar is nog meer dan genoeg over te soebatten. Laten we daarin de lijn volgen die we hebben ingezet. Overleg, er al dan niet gezamenlijk uitkomen, mensen informeren, een goed gefundeerde keuze maken en die uitslag in alle aspecten respecteren.

Ik wens u allen toe dat het komende jaar ons dat gaat brengen. We hebben het hard nodig. Ik wens u ook een heel goed kerstverlof toe, met uw dierbaren, zodat u volgend jaar er weer fris tegenaan kunt. En als u moet werken tijdens de feestdagen, dan wens ik u een goede wacht. Ook volgend jaar zal uw KVMO er weer staan om voor al onze belangen op te komen. Fijne feestdagen!

@Voorzitter_KVMO

Onderschepping van langeafstandsraketten met de Standard Missile 3

Tijdens de Tweede Wereldoorlog introduceerde Nazi-Duitsland met de V-2 een nieuw soort wapens: ballistische raketten. De V-2 bereikte de rand van de dampkring en kon een afstand van ruwweg 300 km afleggen, genoeg om, bijvoorbeeld, Londen te bereiken vanaf lanceerplaatsen in Wassenaar. Sindsdien is het maximum bereik van ballistische raketten toegenomen tot meer dan tienduizend kilometer. Tientallen landen beschikken over dit soort wapens, waaronder landen die mogelijk een bedreiging vormen voor Nederland en de NAVO.

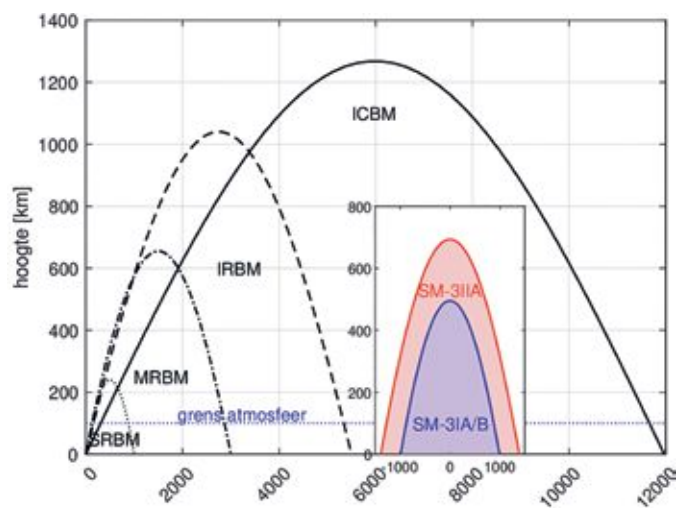

Het Europese deel van het NAVO-grondgebied wordt beschermd tegen ballistische raketten uit het Midden-Oosten door het NAVO-Raketverdedigingssysteem. Vanwege de grote afstanden en korte reactietijden bestaat dit uit een netwerk van sensoren en effectoren op verschillende locaties. Vrijwel alle militaire middelen hiervoor worden geleverd door de Verenigde Staten (VS). Een TPY-2 radar in Turkije en een netwerk van satellieten kunnen een eventuele raketdreiging vroeg waarnemen. Vier *Arleigh Burke* klasse *Aegis* destroyers, met Rota, Spanje, als thuisbasis, hebben een raketverdedigingstaak. Hiertoe zijn ze o.a. uitgerust met *Standard Missile 3* (SM-3) *interceptors*, geleide wapens bedoeld om ballistische raketten buiten de dampkring te onderscheppen. Op twee vaste *Aegis Ashore* locaties, in Polen en Roemenië, staan ook lanceerinstallaties. Dit project is omstreden. Moskou klaagt al jaren dat de nabijheid van *Aegis Ashore* locaties de Russische strategische afschrikking ondermijnt, omdat de *interceptors* Russische langeafstandsraketten onderweg naar doelen in de VS zouden kunnen onderscheppen.¹

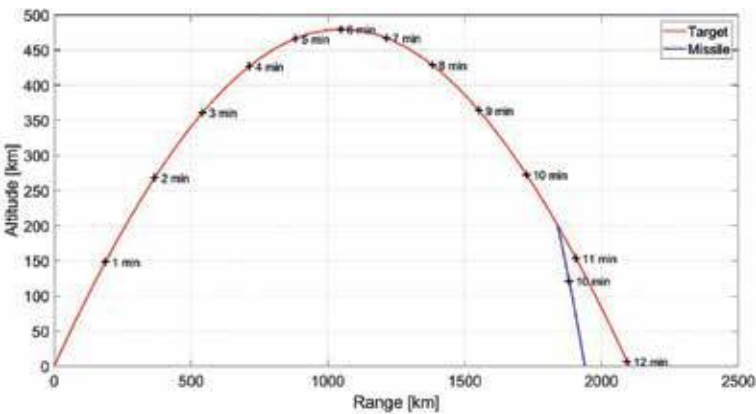
Ballistic Missile Defence (BMD) is ook een taak van de Koninklijke Marine. De vier luchtverdedigings- en commandofregatten worden voorzien van nieuwe SMART-L MM/N radars. Zr.Ms. De Zeven Provinciën is hier als eerste mee uitgerust en gaf afgelopen mei, tijdens de NAVO-oefening *Formidable Shield*, de baan van een waargenomen ballistisch oefendoel door aan de Amerikaanse *destroyer* USS Paul Ignatius. De gedeelde informatie was voldoende om te worden gebruikt bij de lancering van een SM-3, waarna een succesvolle onderschepping van het doel volgde. Nederlandse marineschepen kunnen zo een bijdrage leveren aan het NAVO-Raketverdedigingssysteem. In de toekomst behoort de aanschaf van eigen *interceptors* ook tot de mogelijkheden, met een mogelijke variant van de SM-3 als kandidaat.

Over de nieuwste variant ervan, de *Standard Missile 3* Block IIA (SM-3 IIA), die de VS in samenwerking met Japan ontwikkelt, is relatief weinig bekend. Op 16 november 2020, tijdens de FTM-44 raketest, werd een testdoel onderschept door een SM-3 IIA afgevuurd vanaf de *Arleigh Burke*-klasse *destroyer* USS John Finn. De lancering van het testdoel vond plaats op Kwajalein, een atol in de Stille Oceaan. Afgebeeld een impressie van het FTM-44 scenario.

Grafische impressie van de FTM-44 test (United States Missile Defense Agency)

Figuur 1: banen voor verschillende klassen ballistische raketten en de flight envelopes van de SM-3 varianten, met burnout snelheden van 3 en 3,5 km/s

Figuur 3: gesimuleerde banen voor een SM-3 IA onderschepping van een ballistisch doel

Volgens de directeur van de US *Missile Defense Agency*, Vice Admiral Jon Hill, illustreerde FTM-44 dat ‘an *Aegis BMD-equipped vessel equipped with the SM-3 Block IIA missile can defeat an ICBM-class target, which is a step in the process of determining its feasibility as part of an architecture for layered defense of the homeland*.¹² Het succes van deze test is opmerkelijk, omdat de SM-3 IIA is bedoeld voor het onderscheppen van middellangeafstands raketten (IRBM’s) en niet zozeer een langeafstands raket (ICBM).³

Dit roept de vragen op hoe de onderschepping toch kon slagen en over welke capaciteiten de *interceptor* werkelijk beschikt. Voor het beantwoorden van deze vragen wordt allereerst in meer detail bekeken waarom het onderscheppen van ballistische raketten moeilijker wordt naarmate hun bereik toeneemt en welke aanpassingen dit vergde aan nieuwere varianten van de SM-3. SM-3 prestaties zijn gerubriceerd, maar op basis van open bronnen en vrijgegeven informatie over de FTM-44 rakettest kunnen, met behulp van baanberekeningen en computersimulaties, eigenschappen worden afgeleid voor een computermodel van de SM-3 IIA. Tenslotte wordt dit model gebruikt voor een nadere analyse van het scenario in FTM-44.

Standard Missile 3

Om de hierna volgende analyse te doorgronden, is het belangrijk eerst een beter beeld te krijgen van de werking van de SM-3 en de uitdagingen van het kunnen onderscheppen van een langeafstands raket. De eerste SM-3 varianten (Block I, IA en IB) zijn een aanpassing van de *Standard Missile 2 surface-to-air missile*. De SM-3 en SM-2 delen dezelfde *booster*⁴ en tweede-trap raketmotor. Echter, in tegenstelling tot de SM-2, onderscheept de SM-3 doelen buiten de atmosfeer, op hoogtes boven pakweg 100 km. Daarom heeft deze, in plaats van de radarsensor en de springlading in de SM-2, een derde trap met een raketmotor en een *kinetic warhead* (KW). Deze extra motor zorgt voor een grotere *burnout* snelheid (de snelheid bij het opbranden).

De *burnout* snelheid bepaalt hoe ver en hoe hoog de *interceptor* maximaal kan vliegen (*de flight envelope*) en speelt daarmee een belangrijke rol in welk type dreigingen de *interceptor* aankan. Banen voor verschillende dreigingen en de *flight envelopes* van de SM-3 varianten zijn aangegeven in figuur 1. De SM-3 IA/B is ontwikkeld voor het onderscheppen van ballistische dreigingen met een bereik tot 3000 km. De SM-3 IIA is gemaakt voor het onderscheppen van IRBMs met een bereik tot 5500 km. Omdat zulke middellangeafstands raketten grotere hoogtes bereiken dan raketten met een korter bereik, heeft de SM-3 IIA een grotere *burnout* snelheid nodig. Daarom zijn de tweede en derde rakettrap vergroot en voorzien van extra brandstof (zie figuur 2).

De inzet verloopt als volgt. De raket wordt afgevuurd richting het *predicted intercept point* (PIP). Dit is gebaseerd op een voorspelling van de toekomstige positie van het doel, typisch op basis van waarnemingen met de SPY-1 radar aan boord van een *Aegis* schip. De beperkte nauwkeurigheid van de radar maakt dat het PIP niet precies samenvalt met de daadwerkelijke toekomstige positie van het doel. Hoe groot de fout is, hangt af van de radargolflengte. Bovendien zullen na de lancering van een ballistische raket meerdere objecten min of meer dezelfde baan volgen, waaronder de daadwerkelijke dreiging (het *re-entry vehicle* of RV), afgestoten rakettrappen, brokstukken en mogelijke *decoys*. Als het PIP gebaseerd is op de baan van een rakettrap in plaats van het RV, vergroot dit de positiefout, afhankelijk van de separatiesnelheid (1-5 m/s).⁶ De totale positiefout kan enkele kilometers bedragen en dient in de laatste fase van de onderschepping te worden gecompenseerd door de KW.

Nadat de rakettrappen zijn opgebrand, richt de KW een infrarood (IR) sensor op de verwachte positie van het doel. Deze sensor moet vervolgens het doel detecteren, identificeren en er een voldoende goede *track* van maken. Dankzij een *divert and attitude control system* (DACS),

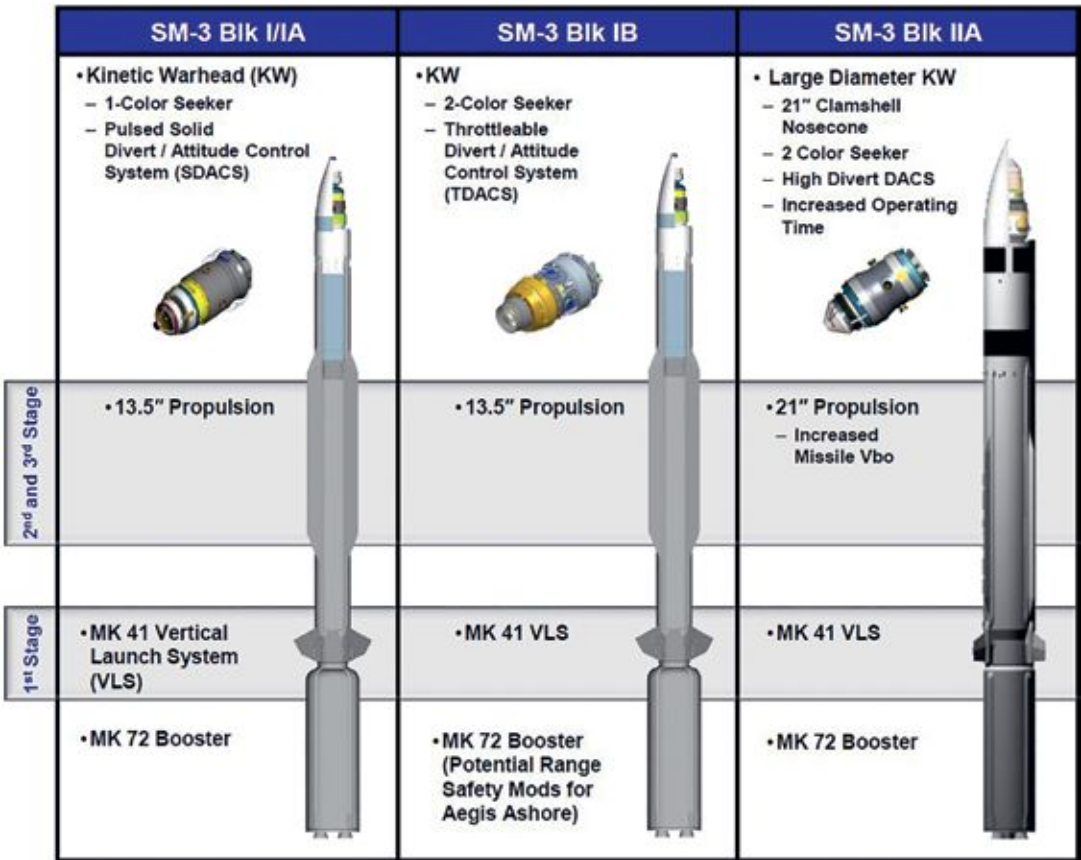
met stuurraketten, stuurt de KW vervolgens bij om op ‘ramkoers’ met het doel te komen. Hoeveel de KW kan bijsturen, hangt af van de DACS-capaciteiten. De reden dat IRBMs en ICBMs lastiger te onderscheppen zijn, is dat ze op kleinere afstand gedetecteerd zullen worden door de IR-sensor. Een gemiddelde ICBM heeft een kleiner RV. Bovendien wordt de laatstgenoemde tijdens de vlucht omhoog door de atmosfeer beschermd door een *ascent fairing*, wat zorgt voor een kleinere IR-signatuur. Daarnaast verstrijkt er meer tijd na de RV separatie. Hierdoor koelt het RV verder af, wat de signatuur verder verkleint en de afstand tussen het RV en de afgestoten bovenste rakettrap vergroot. Dit laatste zorgt voor een potentieel grotere fout in het PIP. Tenslotte is voor een langeafstandsraket de naderingssnelheid tussen de KW en het doel groter. Hierdoor is er minder tijd om bij te sturen voor een gegeven IR detectieafstand, wat een grotere versnelling van het DACS vraagt. Zoals figuur 2 illustreert, verbeterde de capaciteit van de SM-3 door de jaren heen. De SM-3 IB heeft een beter DACS en gevoeliger IR-sensor dan de SM-3 IA. Omdat de SM-3 IIA tegen middellangeafstandsraketten inzetbaar moet zijn, is deze variant uitgerust met een zogenoemd ‘high-divert’ KW met meer raketbrandstof voor het DACS en een verbeterde IR-sensor.

Simulaties

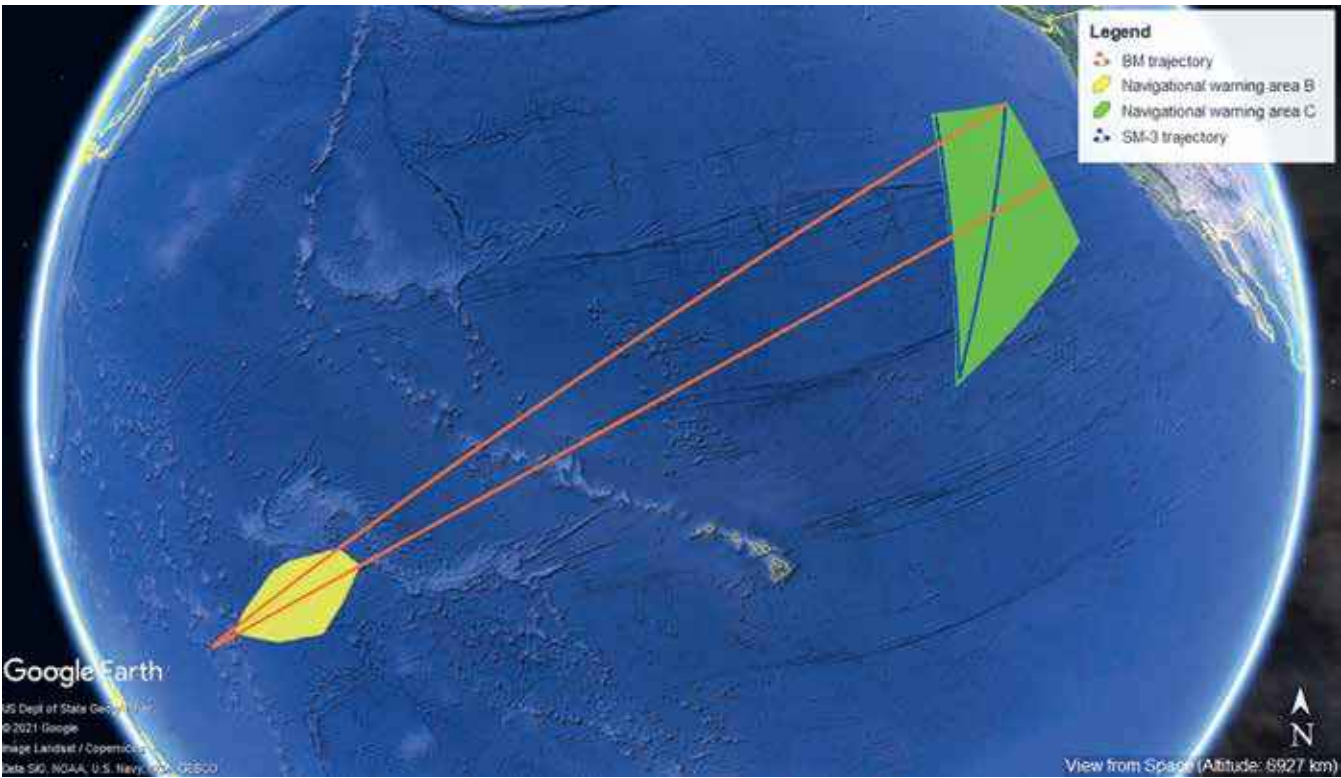
Specificaties van de verschillende SM-3 varianten en de geometrie van FTM-44 zijn vanzelfsprekend gerubriceerd. Echter, door gebruik te maken van navigatorische waar-schuwingsgebieden voor de oefening, ongerubriceerde

wetenschappelijke artikelen en computersimulaties van BMD scenario’s, kan de FTM-44 rakettest worden geanalyseerd. Voor de baanberekeningen zijn pure ballistische banen gebruikt, waarbij de *boost*-fase is verwaarloosd. Ten eerste zijn simulaties gedaan van een MRBM⁷ onderschepping door een SM-3 Block IA. De *burnout* snelheid van deze variant is volgens open bronnen ongeveer 3 km/s.⁸ Figuur 3 toont de ballistische banen in dit (tweedi-mensionale) scenario.

De posities van de dreiging en de *interceptor* bij de start van de laatste fase van de onderschepping worden berekend door het doel te verplaatsen, met een gegeven fout ten opzichte van het PIP. Vervolgens wordt vanaf het PIP teruggerekend in de tijd, tot een gegeven onderlinge detectieafstand. In de simulatie gaat de KW pas vanaf 2 seconden na de detectie bijsturen. Die tijd is nodig om een kwalitatief voldoende *track* te krijgen. Voor het berekenen van de baan van de KW is gebruik gemaakt van een computermodel. Er is voldoende bekend over het DACS van de SM-3 IA om een schatting te kunnen maken van de maximale *divert* en versnelling.^{9,10,11,12} Aan de hand van simulaties kon het IR-sensor-bereik worden bepaald dat nodig is om een MRBM te kunnen onderscheppen. Door de bij een dergelijk doel passende IR-signatuur te berekenen, was ook een schatting te maken van de gevoeligheid van de IR-sensor. Deze wordt uitgedrukt in de *noise-equivalent flux density* (NEFD). Oftewel, de hoeveelheid vermogen van de ruis op de sensor. De gebruikte parameters voor de verschillende simulaties staan in tabel 1.

Figuur 2: SM-3 varianten (L. DeSimone 5)

Figuur 4: weergave van de waarschuwingsgebieden en mogelijke ballistische banen van FTM-44

De navigatorische waarschuwingsgebieden (NOTAMs), uitgegeven vanwege FTM-44, geven aanwijzingen over de verwachte geometrie van het scenario. Het oefendoel werd gelanceerd in een baan over Hawaï. Het gele gebied in figuur 4 geeft het waarschuwingsgebied aan waarin naar verwachting de verschillende rakettrappen zouden neerkomen.

De baan van het oefendoel moet zo gekozen zijn dat, bij een onsuccesvolle onderschepping, de raket zou belanden in het tweede waarschuwingsgebied (groen). De oostelijke grens van het groene gebied geeft dan het maximale bereik van het oefendoel aan.

Dit komt overeen met een *burnout* snelheid tussen 6,4 en 6,5 km/s.

Om ruimteafval te voorkomen, moet de onderschepping hebben plaatsgevonden nadat de SM-3 IIA zijn hoogste punt had bereikt. Met de USS John Finn gepositioneerd in de zuidwestelijke hoek van het groene gebied, geeft de noordelijke grens een indicatie van het maximale bereik van de *interceptor*. De initiële snelheid die bij dit bereik hoort, is 3,3 tot 3,8 km/s.¹³ Omdat de *boost*-fase bij deze simulaties achterwege is gelaten, ligt de daadwerkelijke *burnout* snelheid lager. Dit is een verrassende uitkomst, omdat open bronnen tot nu toe stelden dat de *burnout* snelheid van de SM-3 IIA tussen de 4 en 4,5 km/s zou bedragen.¹⁴ De SM-3 IIA IR-sensor is twee keer zo gevoelig als de IR-sensor van de Block IB¹⁵ en dat terwijl de IR-sensor van de Block IB al een verbetering was vergeleken met die van de Block IA. Aan de hand van deze informatie is aangenomen

'Tenzij het met SM-3 uitgeruste schip ongeveer onder de baan van het doel zou varen, bleef de naderingssnelheid te hoog en de KW tegen zijn limieten aanlopen'

men dat de NEFD van de SM-3 IIA een factor 2,5 kleiner is dan de waarde die met de eerste simulatie was gevonden voor de Block IA. De eigenschappen van het DACS van de SM-3 IIA zijn onbekend, maar de Block IIA is ontworpen om een IRBM (zie figuur 1) te kunnen onderscheppen. Door vervolgens onderscheppingen van een IRBM met een Block IIA te simuleren, is een inschatting gemaakt van de benodigde capaciteiten van het DACS van de Block IIA. De getallen die uit deze analyse volgden, staan in tabel 1. De benodigde *divert* en maximale versnelling zijn ongeveer dertig procent groter dan voor de SM-3 IA/B.

Met deze eigenschappen zijn alle parameters bekend die benodigd zijn voor simulaties van het FTM-44 scenario. In deze simulaties is de positie van het schip ten opzichte van het PIP en de geschatte baan van het doel gevarieerd. Vervolgens is gekeken in welke gevallen de *interceptor* het doel raakt, voor een realistische IR-signatuur voor een ICBM en positiefout in het PIP. Het resultaat staat in figuur 5. Voor lanceerposities in het blauwe gebied zou de geometrie gunstig genoeg zijn voor een succesvolle onderschepping (*hit*). Met het schip in het gele gebied is de KW echter niet in staat te compenseren voor de te verwachten positiefout (*miss*). Het schip bevond zich daadwerkelijk binnen de groene cirkel. Bij lancering vanaf die scheepspositie benaderde de KW het doel van de zijkant, wat de naderingssnelheid beperkte. Deze geometrie was gunstig voor de KW, omdat hiermee minder bijsturing benodigd was alsook een kleinere versnelling

Interceptor type	SM-3 IA	SM-3 IIA	SM-3 IIA
Doel type	MRBM	IRBM	ICBM
RV temperatuur [K]	300	300	270
RV oppervlakte × emissiviteit [m²]	2.0	2.0	1.5
IR-sensor NEFD [W/cm²]	$5 \cdot 10^{-14}$	$2 \cdot 10^{-14}$	$2 \cdot 10^{-14}$
IR detectie afstand [km]	108	171	104
Burnout snelheid interceptor [km/s]	3,0	3,5	3,5
DACS max. divert [m/s]	275	360	360
DACS max. versnelling [m/s²]	23	30	30
PIP fout loodrecht op de line-of-sight [km]	2,7	4,5	5,9
Burnout snelheid doel [km/s]	4,2	5,7	6,45
Bereik doel (over de grond) [km]	2101	4566	6644
Afstand schip tot PIP (over de grond) [km]	100	200	variabel
PIP hoogte [km]	200	250	250

Tabel 1: simulatie parameters

dan voor een *head-on* interceptie. Echter, figuur 5 toont dat deze gunstige geometrie alleen geen afdoende verklaring geeft voor de succesvolle onderschepping. Tenzij het met SM-3 uitgeruste schip ongeveer onder de baan van het doel zou varen, bleef de naderingssnelheid te hoog en bleef de KW tegen zijn limieten aanlopen. Deze procedure is herhaald voor verschillende PIP-hoogtes met vergelijkbare resultaten.

Conclusies

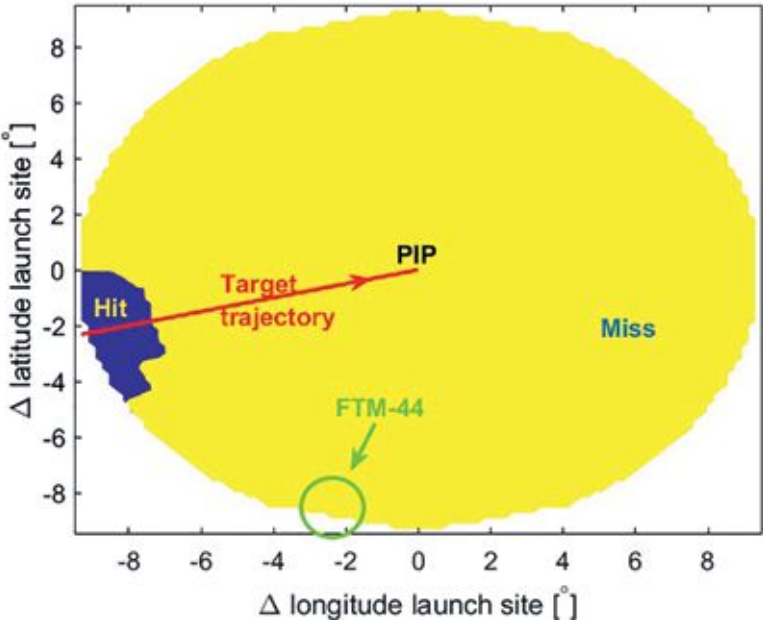
Een opvallend resultaat van de analyse van FTM-44, op basis van de NOTAMs, is dat de *burnout* snelheid van de SM-3 IIA beduidend lager ligt dan tot nu toe bekend. Dit is een serieuze beperking in het gebruik tegen langeafstandsraketten, want deze vliegen tijdens een groot deel van hun vlucht te hoog om te worden onderschept. De geometrie tijdens FTM-44 was relatief gunstig, maar dat

verklaart niet waarom de onderschepping succesvol was. De analyse toont ook hoeveel informatie kan worden afgeleid uit de NOTAMs, een gegeven waarmee bij het plannen van toekomstige tests, ook door de Koninklijke Marine, rekening moet worden gehouden.

Bovendien blijkt dat de FTM-44 test niet representatief is voor een realistisch scenario voor het onderscheppen van een langeafstandsraket. De succesvolle onderschepping suggereert wellicht dat de specificaties die gevonden zijn bij de eerdere simulaties te pessimistisch zijn en dat de *interceptor* meer capaciteit heeft dan nodig is voor de oorspronkelijke rol tegen IRBMs, maar dit is onwaarschijnlijk. Er is een samenspel tussen het bereik van de SM-3 en de capaciteit van het DACS. Bijvoorbeeld, een grotere capaciteit van het DACS vergt meer brandstof voor de stuurraketten, met een zwaardere KW als resultaat. Dit

zou de *burnout* snelheid verkleinen. Er is zodoende sprake van een *trade-off* tussen verschillende specificaties van de *interceptor*. Er zijn twee voor de hand liggende manieren waardoor de kans op succes van de test zou kunnen zijn vergroot. Mogelijk had het oefendoel een grotere IR-signatuur dan te verwachten is van een representatieve langeafstandsraket. Een alternatief is het verkleinen van de PIP fout, door middel van extra sensoren.

Sowieso zal een daadwerkelijke langeafstandsdreiging uit bijvoorbeeld Oost-Azië, hoger en harder vliegen dan het oefendoel gebruikt bij de test. Om de SM-3 IIA te kunnen gebruiken als een extra schil voor US *homeland defense*, zal de *interceptor* een grotere *burnout* snelheid nodig hebben en een vergrote DACS capaciteit. Gegeven het feit dat de *missile* momenteel de Mk41 lanceercel al volledig vult, zijn deze verbeteringen niet binnen handbereik. Het goede nieuws is dat de SM-3 IIA, gezien de dreiging voor Europa uit het Midden-Oosten,

Figuur 5: raak (hit) of mis (miss) van het FTM-44 doel afhankelijk van de positie van het schip dat de SM-3 lanceert

voor het NAVO-Raketverdedigingssysteem voldoende is om IRBMs te kunnen onderscheppen. De hiervoor vereiste eigenschappen van de SM-3 IIA die volgen uit de voorgaande analyse zijn plausibel. De resultaten van de analyse bevestigen ook dat deze *interceptors* Russische langeafstandsraketten onderweg naar de VS niet kunnen onderscheppen, omdat de *burnout* snelheid van de SM-3 IIA daarvoor onvoldoende is.

Noah Stam BSc werkt als junior medewerker Bovenwater Wapentechnologie bij Defensie Materieel Organisatie. Dit artikel is gebaseerd op zijn afstudeerscriptie bij de Faculteit Militaire Wetenschappen van de Nederlandse Defensie Academie in Den Helder.¹⁶ Dr. ir. Ralph Savelsberg is natuurkundige en universitair hoofddocent Ballistic Missile Defence bij de Faculteit Militaire Wetenschappen.

Noten

1

J. Johnson-Freese & R. Savelsberg, "Why Russia Keeps Moving the Football on European Missile Defense: Politics," 18 oktober 2013, Breaking Defense.

2

United States Navy, "U.S. Successfully Conducts SM-3 Block IIA Intercept Test Against Intercontinental Ballistic Missile," 17 november 2020. [Online]. Beschikbaar: https://www.navy.mil/Press_O_cce/Press-Releases/displaypressreleases/Article/2417589/us-successfully-conducts-sm-3-block-ii-a-intercept-test-against-intercontinental/. [Geraadpleegd op 10 december 2020].

3

Een IRBM (Intermediate Range Ballistic missile) is een ballistische raket met een bereik tussen 3000 en 5500 km. Een ICBM (Intercontinental Ballistic Missile) heeft een bereik van minimaal 5500 km.

4

De SM-2 variant in gebruik bij de KM heeft geen dergelijke booster.

5

L. DeSimone, "Aegis BMD; The Way Ahead," 2011.

6

J. Lewis, "Video Analysis of the Reentry of North Korea's July 28, 2017 Missile Test," Arms Control Wonk, 2018.

7

Een MRBM (Medium Range Ballistic Missile) heeft een bereik tussen 1000 en 3500 km.

8

D. Wright, "An Analysis of the 25 January 2002 Test of the Aegis-LEAP Interceptor for Navy Theater-Wide", 3 maart 2002, Union of Concerned Scientists Working Paper.

9

J. Bos. "An investigation of the divert-capacity of the KV of an anti-ballistic missile," MSc. thesis, Cranfield Defence and Security, Shrivenham, U.K. 2019.

10

K. W. Naumann et al., "Green Gelled Propellant Gas Generator for High-Performance Divert- and Attitude Control Systems," 2016.

11

J. Seitzman, "Rocket Propulsion Basics Thrust and Impulse," 2018.

12

G. Lengellé, J. Duterque and J. Trubert, "Combustion of Solid Propellants," Office national d'études et de recherches aérospatiales (ONERA), 2002.

13

Op een vergelijkbare manier is met behulp van de NOTAMs van test met een Block IB (FTM-22) bevestigd dat de *burnout* snelheid van de SM-3 IB inderdaad ongeveer 3 km/s is.

14

D. Wilkening, D., "Does Missile Defence in Europe threaten Russia", Survival: Global Politics and strategy, 2012, 54(1), p. 31-52.

15

G. Lewis, "Strategic Capabilities of SM-3 Block IIA Interceptors," June 30, 2016, Mostly Missile Defense, 2016.

16

N. Stam, "Parameters Determining Intercept Capabilities; SM-3 Versus Various Threat Ranges," 2021. [Online] Den Helder: Netherlands Defence Academy. Beschikbaar: <<https://bibliotheeknlda.contentdm.oclc.org/digital/collection/p21075coll11/id/80/rec/1>>. [Geraadpleegd op 21 oktober 2021].

CARTOON

Column

‘De Russen willen vermijden dat Amerika ‘dodelijke wapens’ naar Oekraïne zendt, met inbegrip van een *Patriot*-luchtverdedigings-systeem’

Dr. Jonathan Holslag is politicoloog en China-kenner. Hij is onder meer docent Internationale Politiek aan de Vrije Universiteit Brussel.

Militaire leiders schaffen zich maar best een exemplaar aan van *The Strategy of Conflict*, het vermaarde boek van de Amerikaanse strateeg en speltheoreticus Thomas Schelling. Toen ik het als student moest lezen, argwaande ik de wiskundige benadering van internationale politiek. Misschien ook gewoon omdat ik weinig met wiskunde had. Maar door de jaren heen heb ik het boek leren waarderen voor zijn heldere benadering van afschrikking, bluf, het belang van irrationaliteit en *brinkmanship*.

Dat laatste betekent dat twee partijen elkaar proberen af te schrikken en zo zaken van elkaar te krijgen door zich steeds dichterbij de afgrond van oorlog te bewegen. Bluf voor gevorderden laat ons zeggen. Net zoals bij afschrikking komt het aan op de dreiging van oorlog zonder er echt op aan te sturen; de dreiging van geweld zonder echt geweld te willen gebruiken. Dat is ten voeten uit wat er in Oost-Europa gebeurt.

Sinds enkele maanden zijn de Russen in snel tempo hun militaire aanwezigheid aan het opdrijven langs de Oekraïense grens. De Amerikanen waarschuwen dat Moskou in 2022 zou kunnen overgaan tot een aanval. Op zich heeft Rusland weinig te winnen bij een invasie. Er zijn goedkopere manieren om de rebellen in het oosten van Oekraïne te steunen en geostrategisch biedt het gebied weinig meerwaarde bovenop de Krim.

Wat er dan wel achter de troepenopbouw zit? De Russen willen vermijden dat Amerika ‘dodelijke wapens’ naar Oekraïne zendt, met inbegrip van een *Patriot*-luchtverdedigings-systeem. Rusland ziet dat als een schending van de status-quo na 2014, een zet die het conflict in Donbas zwaarder zal maken voor het Kremlin en een symbolische kaakslag. Komt daar bovenop dat Moskou wellicht de vastberadenheid van Europa op de proef wil stellen en een duidelijk signaal wil geven aan de Duitse regering – de recente vertraging van de ingebruikname van *Nord Stream II* indachtig. De hoogspanning is wellicht ook nuttig om de binnenlandse aandacht van vele corruptieschandalen af te houden. Maar om er nu vanuit te gaan dat Rusland echt een invasie wil: dat is weinig waarschijnlijk.

Brinkmanship dus. Toch mogen we de dreiging niet onderschatten. Zoals Schelling beschrijft spelen er namelijk steeds verschillende factoren mee. Sowieso bestaat er steeds een risico van escalatie. En naast de baten zijn er ook kosten. Rusland zal dus wellicht de baten niet zo heel groot inschatten. Maar als ook de vermoedelijke kosten klein zijn, neemt de kans op agressie toch weer toe.

Die kosten worden vooral bepaald door mogelijke Westerse vergelding. Washington heeft daar al mee gedreigd. Maar kan het dat ook hard maken? De Europese landen liggen in de touwen geslagen door Corona, zullen er alles aan doen om een conflict te voorkomen en kunnen gewoon niet anders dan opperen dat ‘de Russen toch alleen maar dreigen.’ En wat kunnen de Amerikanen doen? Nu oorlog met Rusland betekent dat ze wel een kruis kunnen maken over hun machtsopbouw nabij China.

Vanuit het Russisch perspectief zijn de baten van een invasie gering, maar als de vermoedelijke prijs die het voor agressie zou betalen ook gering blijft, zo zou Schelling besluiten, dan wordt invasie toch weer aantrekkelijker.

Nachtactie bij

Schoolvoorbeeld van agressief en beslissend optreden in het kader van sea control

In de nacht van 12 op 13 december 1941 voerde het geallieerde *4th Destroyer Flotilla*, waarin onder meer het Nederlandse Hr.Ms. Isaac Sweers participeerde, zuidoostelijk van Kaap Bon nabij Tunis een gewaagde aanval uit op Italiaanse lichte kruisers met hun escorte. De geallieerden en hun tegenstanders Italië en Duitsland waren op dat moment in de Middellandse Zee in een verbitterde strijd gewikkeld. De commandant van de torpedobootjagers, Captain *Royal Navy* Graham Stokes, probeerde met zijn aanval lokale *sea control* te verkrijgen en hiermee bevoorrading van de Italiaans-Duitse strijdkrachten in Libië te hinderen. Succes aan het landfront was in deze contreien slechts te bewerkstelligen dankzij *sea control*; een positie die zowel geallieerden als Italianen en Duitsers poogden te bereiken met aanvallen op elkaars oorlogsbodems en konvooien.²

Kaap Bon 1941

De Slag bij Kaap Bon. De Nederlandse torpedobootjager Hr.Ms. Isaac Sweers in actie tegen de Italiaanse lichte kruiser Alberto da Giussano¹

Het in dit artikel beschreven gevecht bij Kaap Bon illustreert het belang van *sea control*, dat de bekende Britse maritieme strateeg Julian Corbett definieert als het vermogen “to control the maritime communications of all parties concerned.”³ Verder stipt deze bijdrage aan, dat dit treffen tussen scheepsverbanden, in de huidige context van een wederkerende kans op *high-intensity warfare*, in de basis als voorbeeld kan dienen voor denken en handelen om met een snelle, agressieve en beslissende tactische oppervlakte-operatie, bij te dragen aan eigen (lokale) *sea control*.

Terugkeer naar *high-intensity warfare* en *analytical naval thinking*

Westerse en vooral Amerikaanse *sea control*, leek na het einde van de Koude oorlog lange tijd een vast gegeven. In 2010 schreef Captain USN ret. Robert Rubel in het gezaghebbende vaktijdschrift *Naval War College Review*, dat deze periode van dominantie ertoe had geleid dat de *US Navy* was teruggevallen in zelfgenoegzaamheid, waarbij ze “stopped talking about sea control” en vergeten was hoe ze dit overwicht indien nodig kon veroveren.⁴ Ook de Amerikaanse oud-marineofficier en maritiem strateeg Milan Vego constateerde tien jaar geleden, dat door de lange afwezigheid sinds 1991 van een serieuze dreiging ter zee, Westerse marine-analisten en planners kennis van het fenomeen vlootoperaties tegen volwaardige maritieme tegenstanders in heden en verleden veelal verwaarloosden.⁵ Meer recent nog waarschuwde Admiral USN Scott H. Swift, dat Westerse marines en dan vooral de Amerikaanse zeestrijdkrachten, “were not preparing for the high-end maritime fight and, ultimately, the [...] core mission of sea control.”⁶

‘De terugkeer van *peer opponents* op zee als China en Rusland maakt evenwel dat marine-operaties gericht op het vernietigen van een vijandelijke vloot of taakgroep niet langer ondenkbaar zijn’

De terugkeer de laatste tien jaar van *peer opponents* op zee als China en Rusland maakt evenwel dat marine-operaties gericht op het vernietigen van een vijandelijke vloot of taakgroep niet langer ondenkbaar zijn. Afschrikking ter zee op dit vlak is zodoende weer noodzakelijk, wat maakt dat Westerse marines de afgelopen twee-drie jaar toenemend voornoemde inzet beoefenen of beginnen hun strategie hierop af te stemmen. Voorbeelden hiervan zijn (deel)oefeningen tijdens de eskaderreis naar het Verre Oosten van de UK Carrier Strike Group 2021 (Zr.Ms. Evertsen inclus) alsmede de afgelopen maand gehouden grootschalige Franse marinemanoeuvres *Poseidon 21*.⁷ Ook stuurt bijvoorbeeld de *US Navy* sinds 2018 aan op een wedergeboorte van de vooroorlogse *Fleet Problems*-reeks (1939), waarbij in oefeningen op hoofdkwartieren maar ook in fysieke nautische exercities, teruggrijpend op Russische of Chinese strategie, doctrines en historische voorbeelden, *Opposing Forces* (OpFor) worden nagebootst en geanalyseerd, om zo tot een betere voorbereiding van ‘*real warfighting*’ te komen.⁸

Voornoemde situatie lijkt wat betreft (het tot voor kort ontbreken van) bepaalde kennis van strategie en historische lessen, gelijkenissen te vertonen met die van de *Royal Navy* in de eerste decennia na 1900. De Britse

Torpedobootjager HMS Sikh (Wikipedia)

maritiem strateeg Geoffrey Till toont namelijk in een studie dat ontevredenheid over de prestaties van de Britse zeestrijdkrachten tijdens WO I tegen vooral de *Kaiserliche Marine*, een groep (oud) *Royal Navy*-officieren er toen toe bracht eerdere eigen vlootacties te analyseren. Zij meenden dat de tekortkomingen van de eigen marine over de jaren 1914-1918 voortkwamen uit het feit dat de *Royal Navy* wat betreft “*analytical naval thinking*” onvoorbereid was geweest op gevechtsacties met een *peer opponent*. Haar officieren hadden zich vóór 1914 nauwelijks op meer academisch niveau verdiept in maritieme strategie, relevante eerdere zeeslagen en het gegeven dat deze bij hadden gedragen aan bijvoorbeeld *sea control*. Voornoemde groep criticasters stipte aan de hand van hun analyses en discussies drie probleemgebieden aan: er was in vergelijking met de *Royal Navy* in de achttiende en eerste helft van de negentiende eeuw vanaf het *fin de siècle* sprake van overmatige centralisatie van bevelslijnen, schroom nachtoperaties uit te voeren en een te defensieve inzet van offensieve maritieme platforms als torpedobootjagers. De criticasters hadden zo hun ingangen bij de *Admiralty*. Zij wisten hierop in de jaren dertig binnen de *Royal Navy* wijzigingen door te voeren waar het offensief, initiërend, doortastend handelen van officieren betrof inzake doctrine, oefeningen en opleidingen. Dit denken wat betreft

command and control, gebaseerd op onder andere historische cases en hieruit opgedane lessen, resulteerde aldus Till in betere prestaties van de Britse zeestrijdkrachten in WOII, vooral waar het oppervlaktegevechten betrof.⁹

Een gevalstudie die in het verlengde ligt van de uitspraken van Rubel, Vego en Swift inzake de noodzaak voor Westerse marines bekend te moeten zijn met (eerdere) beslissende offensieve inzet tegen een maritieme (*semi*-) *peer opponent*, alsook Till's verwijzingen naar de *Royal Navy* die door analyse van maritieme strategie en eerdere gevechtsoperaties qua denken en handelen beter was voorbereid op “*high-intensity warfare at sea*” in WOII, is de Slag bij Kaap Bon, deze maand precies tachtig jaar geleden.

Aanloop naar een zeeslag

Als hiervoor al opgemerkt was in 1941 geallieerde *sea control* in de Middellandse Zee geen vaststaand gegeven. Dit bracht de Britse *Admiralty* er gezien twee overwegingen toe, alles op alles te zetten in deze strijd aan het langste eind te trekken. Allereerst diende ze deze directe maritieme verbinding met Egypte en het Suezkanaal, en hiermee de *Sealine of Communication* naar Azië en de Britse koloniën maar ook naar Australië en Nieuw-Zeeland, veilig te stellen. De grootste dreiging voor het

Britse *command of the sea* in deze wateren kwam, naast Italiaanse zware oppervlakte-eenheden en toenemend U-boot gevaar, van vijandelijke luchtaanvallen, zeker na de verovering van Griekenland door Italië en Duitsland in het voorjaar van 1941. Een tweede zwaarwegende factor was vlootinzet gericht tegen vijandelijke *Seal Lines of Communication* ter ondersteuning van landoperaties in Noord-Afrika, waar het Britse Achtste leger in een zware strijd verwickeld was met Italiaanse en Duitse strijdkrachten.

Nadat in de zomer van 1941 nog ongeveer 70% van de Italiaans-Duitse konvooien de Italiaanse kolonie Libië had weten te bereiken, werd de logistieke situatie voor de legers van beide bondgenoten aldaar penibel. In november wist door toenemende geallieerde aanvallen slechts 30% van de betrokken transportschepen hun weg naar Tripoli en nabije havens te vinden. Tevens openden de geallieerden in de tweede helft van diezelfde maand een grondoffensief langs de Libische kust. Gegeven deze kritieke situatie drongen lokale Duitse en Italiaanse bevelhebbers nadrukkelijk aan op meer bevoorrading. De Italianen grepen vervolgens naast vrachtschepen toenemend terug op inzet van oorlogsbodems, om hiermee materieel, brandstof en versterkingen naar Noord-Afrika te transporteren.¹⁰

4th Destroyer Flotilla & IV Divisione Incrociatori

In de vroege ochtend van 11 december vertrok uit Gibraltar de 4th Destroyer Flotilla richting Alexandrië, ter versterking van de Britse vloot aldaar. Dit scheepsverband telde vier geallieerde torpedobootjagers, onder de eerder aangehaalde Captain Stokes aan boord van HMS Sikh. De overige schepen waren HMS Maori, HMS Legion en als eerder opgemerkt Hr.Ms. Isaac Sweers (KLTZ Jacques Houtsmuller). Stokes was een ervaren officier, die onder meer eerder dat jaar met de Sikh actie had gezien tegen het Duitse slagschip Bismarck. Hij had gelet op de dreiging van de vijandelijke luchtstrijdkrachten in dit deel van de Middellandse Zee, orders tot noordelijk van Algiers met zijn flottielje een zigzagkoers aan te houden, om hierna in kiellinie en met hoge snelheid Malta aan te doen voor het laden van brandstof alvorens de reis naar Egypte voort te zetten. Stokes verwachtte 12 december rond het middaguur ter hoogte van Algiers te zijn om vervolgens op de 13^e om 0300u Kaap Bon te passeren. Na bij voornoemde havenstad te zijn aanbeland verhoogde het flottielje de snelheid tot 28 knopen. De aanleiding hiervoor was een bericht dat die nacht omstreeks 0200u mogelijk drie Italiaanse 15 cm-kruisers Kaap Bon zouden passeren op weg naar Libië. Het Britse marinehoofdkwartier in La Valetta verklaarde dat spoedig drie kruisers en drie torpedobootjagers van de Royal Navy in Malta zee kozen om 90 mijl zuidelijk van Kaap Bon de oorlogsbodems van de Regia Marina te onderscheppen. Ook zou de RAF aldaar actief zijn. De torpedobootjagers van Stokes moesten daarom als achtervang kunnen dienen wanneer de vijandelijke kruisers eventueel naar het noorden wilden uitwijken.

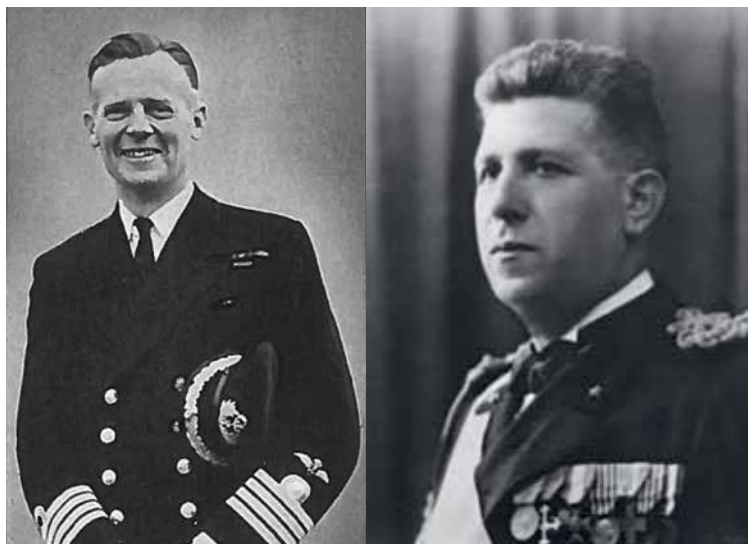
Later die dag bereikte de Sikh het bericht dat door een tekort aan stookolievoorraden op Malta, de aangekondigde scheepsmacht binnengaats bleef en alleen de RAF de Italiaanse kruisers zou aangrijpen. Stokes liet hierop de snelheid van zijn flottielje verder verhogen naar 30 knopen. De initiatiefrijke en offensief ingestelde Brit hoopte zo namelijk met enig geluk, de vijandelijke schepen bij Kaap Bon te kunnen opvangen.

De twee vijandelijke kruisers (een derde bleef door een machinekamerdefect achter), die onderdeel vormden van de IV Divisione Incrociatori (IV kruiser divisie), stonden onder bevel van Ammiraglio di Divisione (viceadmiraal) Antonino Toscano. Het betrof de Alberico da Barbiano en

de Alberto di Giussano, schepen van de Guissano klasse, met elk 8 kanons van 15 cm als hoofdbewapening. Deze omstreeks 1930 gebouwde vaartuigen waren ontworpen om Franse torpedobootjagers te bestrijden. Hiertoe konden

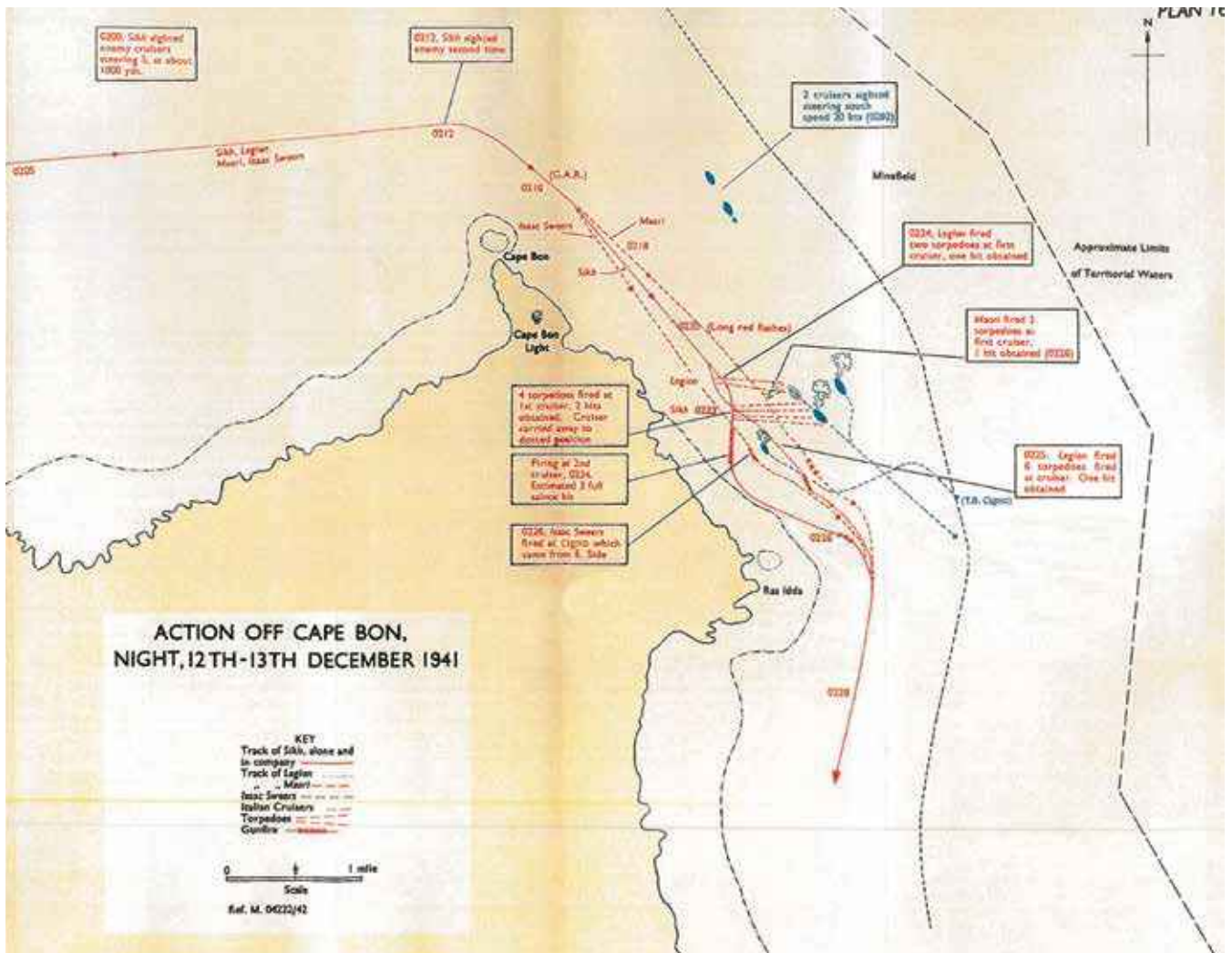
ze een zeer hoge vaart lopen: omstreeks 40 knopen. Maar hun snelheid was ten koste gegaan van afdoende bepantsering. Ze stonden daarom binnenskamers bekend als *incrociatori di carta velina* (vloeipapier kruisers). De IV Divisione had als escorte de torpedoboot Cigno. Deze oorlogsbodems lichtten op 12 december om 1800u het anker in Palermo, met als bestemming Tripoli. De Italiaanse marineleiding had met deze missie geen gevechtsoperatie voor ogen. De kruisers werden in het kader van de eerder aangehaalde penibele bevoorradingssituatie van de eigen strijdkrachten in Libië ingezet als vrachtschepen. Hiertoe waren tot horreur van de bemanningen op het achterschip van beide kruisers grote hoeveelheden oliedrums met vliegtuigbenzine geplaatst. Los van de ontvlambaarheid van deze lading, belemmerde ze het eventuele gebruik van de twee achterste geschutskoepels. De IV Divisione Incrociatori hield na vertrek eerst een

‘Tot horreur van de bemanningen waren op het achterschip van beide kruisers grote hoeveelheden oliedrums met vliegtuigbenzine geplaatst’

< Captain RN Graham Stokes (*The Royal Navy and the Mediterranean Vol. II*)

> Viceadmiraal RM Antonino Toscano (Wikipedia.org)

Zeeslag bij Kaap Bon, 13 december 1941 (*The Royal Navy and Mediterranean Vol. II*)

westelijke koers aan om zo geallieerde luchtverkenningen vanaf Malta te ontwijken. Onbekend bij de Italianen was dat de Britten dankzij het in juni 1941 breken van versleutelde vijandelijke radio- en tele-printercommunicatie op de hoogte waren van al hun scheepsbewegingen. De *Regia Marina* van haar kant, wist door eigen *aerial reconnaissance*, dat die voormiddag de torpedobootjagers van Stokes 60 mijl oostelijk van Algiers met een vaart van 20 knopen in oostelijke richting voeren. Toscano berekende dat indien de *4th Destroyer Flotilla* deze snelheid aanhield terwijl ze op het Sicilië Kanaal aanstuurde, de torpedobootjagers de volgende ochtend om 0900u nabij Kaap Bon zouden zijn, of om 0330u wanneer hun snelheid opliep tot 28 knopen. De Italianen calculeerden dat ze, gedwongen door de aanvankelijk westelijke koers, pas tegen 0200u de kaap passeerden. Dit was niettemin nog altijd ruim een uur eerder dan het geallieerde verband. De staf van de *Regia Marina* oordeelde dat deze tijdbuffer voldeed, bovendien woog mee de urgentie de vliegtuigbenzine in Libië te doen geraken. Toscano hield daarom vast aan het plan via Kaap Bon naar Tripoli op te stomen.¹¹

De nachtactie

Niet alleen voeren de geallieerde torpedobootjagers een hogere vaart dan door de Italianen voorzien, ook was Toscano om niet opgehelderde redenen vertraagd en arriveerden beide groepen schepen in de vroege uren van 13 december kort na elkaar bij Kaap Bon. De zee was er kalm en het zicht uitstekend. In het gebied cirkelden intussen de vanaf Malta operende RAF-vliegtuigen. Hun motorge-ronk zou de Italiaanse vlagofficier doen besluiten de koers van zijn oorlogsbodems in noordelijke richting te verleggen. Een directe confrontatie met de torpedobootjagers van Stokes werd zo onvermijdelijk.

Om 0200u nam de uitkijk op de Sikh bij het naderen van Kaap Bon, in zuidoostelijke richting op een afstand van 5 mijl seinlampsignalen en de silhouetten van twee grote schepen waar. Deze verdwenen spoedig achter de landtong. Captain Stokes meende dat hij de Italiaanse kruisers juist had gemist, maar zag bij het rondenvan de kaap dat de vijandelijke vaartuigen de steven hadden gewend en zijn flottielje naderden. Hij liet vaart minderen en seinde de overige torpedobootjagers: *'Enemy in sight'*. Hierop liet de Bismarck-veteraan zijn schepen een zuidoostelijke koers aanhouden juist onder de kust, zodat ze door het

achterliggende hoogland nauwelijks zichtbaar zouden zijn voor de tegenstander. Ook werd zo afstand gehouden van een vlakbij gelegen mijnenveld. Om 0223u lanceerden op een afstand van 1200 meter zowel de Sikh als de navolgende Legion torpedo's op de kruisers en openden deze jagers het vuur met hun kanons. Twee torpedo's van de Sikh troffen de Alberico da Barbiano, en een van de Legion, de Alberto di Giussano. De eerste kruiser veranderde na impact van de torpedo's in een vuurbal, vermoedelijk onder meer door de aan dek gestalde oliedrums, en zank binnen tien minuten. De Alberto di Giussano beantwoordde met haar voorste 15 cm geschut het vuur maar raakte enkel de Tunesische kust. Om 0226u lanceerde de Maori torpedo's op de tweede kruiser waarvan er een doel trof, waarna Hr.Ms. Isaac Sweers met haar zes 4 inch (10 cm) kanons treffers op de slagzij makende Di Giussano wist te boeken. Hierna verlegden de Nederlanders het vuur naar de op 200 meter afstand opdoemende torpedoboot Cigno. Dit vaartuig werd door het hoofdggeschut en de 4 cm luchtafweer van de Nederlanders geraakt, maar vier gelanceerde torpedo's misten (vermoedelijk gelet op de korte afstand) doel.¹²

De geallieerde torpedobootjagers hielden hierna hun zuidoostelijke koers vast, verenigden zich en voeren naar het noorden richting Malta. De kruiser Alberto di Giussano zank omstreeks 0320u. In de zeeslag, die minder dan zes minuten had geduurd, lieten meer dan 900 Italianen het

leven, waaronder viceadmiraal Toscano. De beschadigde torpedoboot Cigno pikte 500 drenkelingen op, terwijl ruim honderd anderen de kust wisten te bereiken.¹³

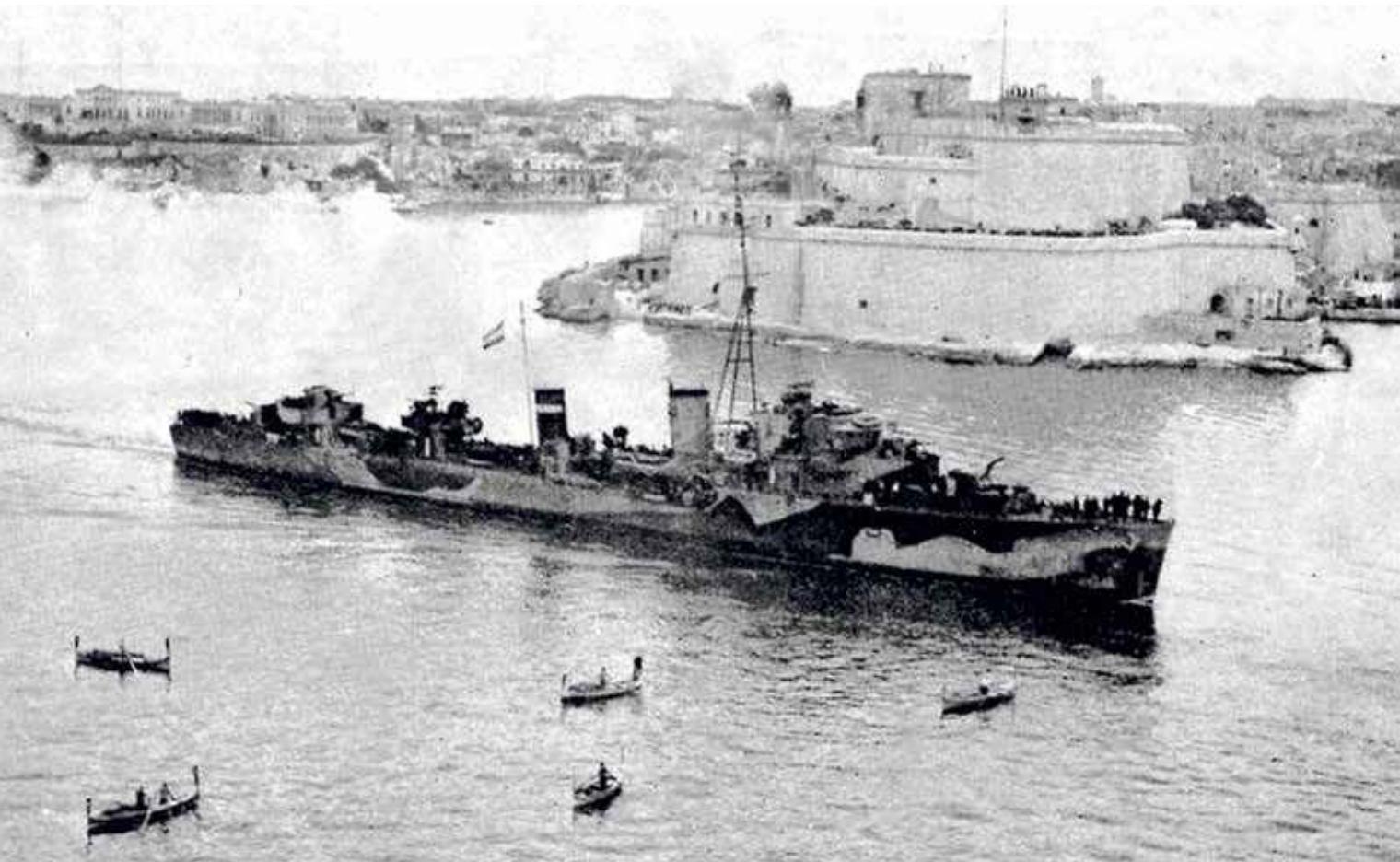
Conclusie

De Britse *Commander in Chief RN* op Malta concludeerde na de Slag bij Kaap Bon dat deze *"skilfully [was] conducted and reflected credit on the state of training and maintenance in the British and Allied ships."*¹⁴ Een analyse door de *Royal Navy* stelde daarbij onder het kopje *Training to win* het volgende: *"The element of luck arises in first sighting the enemy on a favourable bearing before he sights you. [...] [A]dded to [this] a desperately keen lookout. But what really enables the torpedo and grenade to find its mark is months and years of constant training."*¹⁵

De geallieerde torpedobootjagers leverden met hun doortastende en agressief doorgezette operatie tegen de Italiaanse kruisergroep een bijdrage aan de vernietiging van vijandelijke gevechtsterkracht op zee alsook het afsnijden van scheepvaartverkeer naar strijdkrachten van de tegenstander op het land. Dit maritieme treffen had hiermee directe invloed op het verloop van de oorlog in Noord-Afrika.¹⁶ De commanding naval officer van het *4th Destroyer flotilla* was er niet voor teruggeschrokken, tegen een op papier sterkere tegenstander en in een listig operatiegebied onder de kust en nabij een mijnenveld, te willen ageren. Factoren als het geallieerde verrassingselement en snelheid compenseerden het Italiaanse artilleris-

Lichte kruiser Alberto da Giussano (Wikipedia)

Torpedobootjager Hr.Ms. Isaac Sweers te Malta, 1941-1942 (NIMH)

tisch overwicht. De operatie was geheel in lijn met de in de jaren dertig aangepaste *Royal Navy* doctrine van wat Vego kenschetst als “*agressively and decisively*” optreden.¹⁷ Om een situatie te voorkomen dat “*the enemy fires first, [and a NATO] Task Group will not look ‘PHOTEX-perfect’ for long*”,¹⁸ kunnen anno nu analyses van fysieke oefeningen tegen OpFor vlootverbanden, hoofdkwartierexercities als de herontdekte *USN Fleet Problems*-reeks,

maar ook mogelijk historische relevante gevalstudies als die van Kaap Bon, elk op hun manier bijdragen aan meer inzicht voor optreden in *high-intensity warfare* met en tegen maritieme *larger units*.

Dr. A.J. (Anselm) van der Peet is sr. wetenschappelijk medewerker bij het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH).

Noten

- 1 Aquarel De Slag bij Kaap Bon, LTZ 2 A. van Sogne, gepubliceerd in de *Overal*, decemberrn. 1946
- 2 Zie voor een uitweiding over de invloed van de geallieerde SLOC-interdictie op de Italiaans-Duitse strijdkrachten in Noord-Afrika: R. Hammond, *Strangling the Axis. The fight for control of the Mediterranean during the Second World War* (Cambridge 2020).
- 3 Kevin D. McCranie, *Mahan, Corbett, and the Foundations of Naval Strategic Thought* (Annapolis 2021) 107.
- 4 Robert C. Rubel, ‘Talking about Sea Control’, *Naval War College Review* 63, no. 4 (Autumn 2010).
- 5 Milan Vego, *Operational Warfare at Sea. Theory and practice* (London and New York 2009) 61-62, 67-68.
- 6 Scott H. Swift, ‘Fleet Problems Offer Opportunities’, *UNI Proceedings* 144/3/1, 38 March (2018).
- 7 <https://www.navalnews.com/naval-news/2021/11/french-navy-to-kick-off-polaris-largest-exercise/>; <https://www.economist.com/europe/2021/03/31/the-french-armed-forces-are-planning-for-high-intensity-war>
- 8 Swift, ‘Fleet Problems Offer Opportunities’.
- 9 Geoffrey Till, ‘Richmond and the faith reaffirmed: British naval thinking between the wars’, in: Geoffrey Till (ed.), *The Development of British Naval Thinking Essays in memory of Bryan Ranft* (London and New York 2006) 103-133, aldaar 124-125, 128. Zie voor verdere inzichten op het gebied van toepassen van historische lessen bij het denken, doen en laten van de Britse marine: Corbin Williamson, ‘The Royal Navy, 1900–1945. Learning from Disappointment’, in: P.R. Mansoor en W. Murray (eds.), *The culture of military organizations* (Cambridge 2019).
- 10 J. Gardner, ‘All sorts of wars: British naval thinking and technology in the Second World War’, in: Geoffrey Till (ed.), *The Development of British Naval Thinking Essays in memory of Bryan Ranft* (London and New York 2006) 134-159, aldaar 139-140.
- 11 NIMH, inv.nr. 257, Collectie KM in WOII, CC-3/4, pp. 6-7; *The Royal Navy and the Mediterranean Vol. II, November 1940-December 1941* Historical Section Admiralty (London 1957) 216-217.
- 12 *The Royal Navy and the Mediterranean Vol. II*, 218, ‘De Koninklijke Marine in de WOII, Deel II, De strijd na de evacuatie naar Engeland in en buiten de Europese wateren, Hoofdstuk 8, De bewegingen en acties van Hr.Ms. Isaac Sweers’, Bureau Maritieme Historie, Marine-staf (December 1960) pp. 30-32.
- 13 <https://comandosupremo.com/disaster-in-the-night-the-clash-of-cape-bon/>
- 14 NIMH, inv.nr. 257, Collectie KM in WOII, CC-3/4, pp. 7.
- 15 NIMH, Collectie Schependocumentatie, Isaac Sweers. De torpedo’s van de Isaac Sweers misten ondanks vele oefeningen hun doel maar de korte afstand tot de torpedoboot Cigno is hier vermoedelijk inderdaad debet aan geweest.
- 16 Zie: Hammond, *Strangling the Axis*, ‘Conclusion’.
- 17 Vego, *Operational Warfare at Sea*, 61.
- 18 <https://wavelroom.com/2019/08/06/thursday-warriors-is-it-time-to-re-think-royal-navy-training/>

Column

‘Men moet diep in de Russische ziel kijken en zich afvragen wat een klein kliekje in het Kremlin wil bereiken’

Sergei Boeke is politiek adviseur bij het NAVO-hoofdkwartier JSEC in Duitsland. Hij schrijft op persoonlijke titel.

De aanval was grootscheeps en onverwacht. Deze maand tachtig jaar geleden vielen Japanse vliegtuigen Pearl Harbor aan en vernietigde een groot deel van de Amerikaanse vloot die binnen lag. Men had de aanval niet zien aankomen. Toch hadden Amerikaanse analisten geen slechte inlichtingenpositie – ze hadden zelf de Japanse diplomatieke berichten gekraakt. Alleen vonden ze een aanval op Pearl Harbor onwaarschijnlijk, onder meer omdat Japan nooit een oorlog tegen Amerika zou kunnen winnen. Ze zaten ernaast wat betreft de aanval maar hadden gelijk over de oorlog. Deze *intelligence failure* kwam amper zes maanden na een andere inlichtingen-misser van formaat. Meerdere Sovjet bronnen en analisten hadden in de lente van 1941 duidelijk gerapporteerd dat een gigantisch Nazi-leger zich voor de Russisch grens verzamelde. Stalin wilde er niets van horen. Hij had immers een verdrag getekend met de Duitsers en Berlijn zou niet nogmaals een oorlog op twee fronten ontketenen – dacht hij. Het Sovjetleger was dus volledig onvoorbereid op Operatie Barbarossa en leed als gevolg een ongekennde en onnodige nederlaag. In beide gevallen werden de intenties van de tegenstander niet begrepen.

Er zijn boekenkasten volgeschreven over *intelligence failures*. Honderden Westerse inlichtingenanalisten tuurden hun hele professionele leven naar de Sovjet-Unie en werden volkomen verrast toen het kaartenhuis in 1989 klapte. Voor *nine-eleven* zagen analisten het verband niet tussen allerlei aanwijzingen en twee jaar later werden incorrecte aanwijzingen samengebracht in het massavernietigingsdossier van Irak. Nu is alle aandacht gevestigd op de Russische militaire opbouw rond Oekraïne. Militaire dreigingsanalyses worden normaliter rond drie variabelen gestructureerd: capaciteiten, activiteiten en intenties. De eerste twee geven duidelijk aan dat Rusland in staat is een grootscheepse aanval in Oekraïne uit te voeren, maar het inschatten van de intenties van Moskou blijft uitermate lastig. Als Westerse analisten de kosten-baten analyse van een Russische aanval berekenen, dan lijkt deze uit balans. Het Oekraïense leger is immers veel sterker dan tijdens de annexatie van de Krim in 2014 en het Westen staat klaar met een pakket aan vernietigende sancties. Men moet diep in de Russische ziel kijken en zich afvragen wat een klein kliekje in het Kremlin wil bereiken. Misschien zijn de doelstellingen en verwachtingen van Putin op andere premisses gestoeld dan de onze en denkt hij dat Europa - voor 40% afhankelijk van Russisch gas - voorzichtig zal zijn met sancties.

Kranten melden dat Amerikaanse inlichtingendiensten inschatten dat een aanval vanaf eind januari waarschijnlijk is. Wellicht kiest Moskou zelfs voor een eerdere zet – bijvoorbeeld tussen de Westerse en Russische kerstviering, als de hele NAVO met vakantie is. Een verkeerde inschatting van timing doet denken aan de val van Kabul – dat onterecht als een *intelligence failure* is aangemerkt. Dat alles sneller in Afghanistan liep dan verwacht (en gehoopt) wil niet zeggen dat de risico's niet goed waren gecommuniceerd. Men wist immers al ruim tien jaar dat het Afgaanse leger een reus op lemen voeten was. Voor een mogelijke Russische aanval is timing eigenlijk ook irrelevant: vindt het niet komende maanden plaats, dan kan het alsnog binnen enkele jaren gebeuren. De vraag is hoe Rusland af te schrikken en of tegenmaatregelen – zoals het trainen en bewapenen van Oekraïense militairen – niet averrechts werken. Maar als Rusland de Oekraïense toenadering naar het Westen niet kan verkroppen, dan lijkt verder conflict onvermijdelijk. Kortom, het probleem ligt hier niet bij inlichtingen, maar bij beleid. Tachtig jaar geleden waren zowel de VS als de Sovjet-Unie na jaren van toenemende spanningen onvoorbereid op de cascade van gebeurtenissen die hen overkwam. Voor Oekraïne en het Westen kan de situatie eveneens op een onverwacht moment en op onverwachte wijze uit de hand lopen, maar een verrassing mag het niet zijn.

Jan Eerland

LTZ2 (TD) ing. J.W.L. (Jan) Eerland is op dit moment werkzaam als Systeem Verantwoordelijk Officier Energie (SVO-E) aan boord van Zr. Ms. De Zeven Provinciën. LTZ Eerland is 24 jaar oud en op dit moment woonachtig in Bunschoten-Spakenburg. In dit artikel wordt geschetst hoe het is om als jonge SVO het opwerktraject van een Luchtverdedigings- en Commandofregat (LCF) af te sluiten d.m.v. *Netherlands Operational Sea Training* (NOST). Komend jaar zal Zr.Ms. De Zeven Provinciën deelnemen aan *Standing NATO Maritime Group One* (SNMG1).

Allereerst een kleine introductie: na het afronden van mijn middelbare school ben ik elektrotechniek gaan studeren op het HBO te Zwolle. Nadat ik in augustus 2018 mijn bachelorthesis had afgerond aan het Koninklijk Instituut voor de Marine (KIM) onder de supervisie van dr. ir. A.F. Vermeulen (NLDA), ben ik op dit instituut als Adelborst gestart. Na het afronden van de Korte Opleiding tot Officier Technische Dienst ben ik voor mijn Praktische Bedrijfsintroductie (PBI) geplaatst aan boord van Zr.Ms. De Zeven Provinciën. Aan boord van deze eenheid ben ik bevorderd tot LTZ2 (TD) en heb ik de functie van SVO-E op mij genomen.

Voorafgaand aan NOST hebben wij als eenheid van 23 augustus tot en met 3 september jl. *Sea Acceptance and Readiness Check* (SARC) 4 uitgevoerd. Dit op één na laatste onderdeel van het opwerktraject wordt verzorgd door het Nederlandse *Sea Training Command* (STC). Gedurende deze twee weken werd de bedrijfsstructuur, bedrijfsvoering en de operationele gereedheid van de eenheid getest en getraind. 18 september tot en met 27 oktober jl. hebben wij als eenheid het laatste onderdeel van het opwerktraject doorlopen bij *Fleet Operational Sea Training* (FOST) in Engeland d.m.v. het uitvoeren van NOST. Gedurende deze training had ik twee duidelijke taken, namelijk: SVO-E en Leider Herstelploeg SEWACO (Sensoren, Wapensystemen en Communicatie), normaliter afgekort tot LHP-S. Tijdens *Battle Damage Repair* (BDR) vervul ik mijn rol als LHP-S vanuit Bureau TD, hierbij draag ik zorg voor de opbouw van het schadebeeld en stel ik (reparatie)prioriteiten aan de hand van het door de commandant gestelde doel. Om deze taak te kunnen uitvoeren heb ik de beschikking over drie systeemchefs (in de rang van Sergeant-majoor), namelijk: systeemchef Energie, systeemchef *Command, Control, Communication, Computers* en *Intelligence* (C4I) en systeemchef Wapens en Sensoren (WapSens).

Het zijn van een jonge officier is naast uitdagend en leerzaam soms ook pittig en dus niet altijd even makkelijk. De verschillende rollen (leider, manager, coach en vak-

foto door KPL TD Y. Spruit Bleeker

man), die aan een leidinggevende worden toebedeeld in de Visie Leidinggeven Defensie¹, komen vooral tijdens het uitvoeren van een opwerktraject sterk naar voren. Tijdens NOST worden vooral de rollen van leider, manager en vakman benadrukt. Als leider formuleer je de gewenste richting voor de toekomst, inspireer je en maak je tijdig en bedachtzaam besluiten. Als manager schep je randvoorwaarden, kaders en prioriteiten en zet je de beschikbare middelen optimaal in om doelstellingen en resultaten te realiseren. En als vakman ken je de organisatie en haar krachtenveld en ben je kundig en professioneel in het uitvoeren van het vak. Hoe te acteren in deze rollen is en blijft soms een gevecht met jezelf. 'Vechten' voor de operationele inzet van systemen is datgeen waarnaar moet worden gestreefd. Tijdens dergelijke situaties is het goed mogelijk dat er soms duidelijk moet worden opgetreden waarbij functioneel leiderschap tot het uiterste wordt getest. Het stimuleren en ontwikkelen van het team staat echter te allen tijde boven het individuele belang en daarom is het beoefenen van dergelijke soms stressvolle situaties goed en leerzaam. Gedurende NOST werd veel verwacht van de bemanning. Vroeg opstaan, schoonschikken, oefeningen voorbereiden en draaien, debriefen, *pick-up points* verwerken en oplossen etc. Dit kan weerslag hebben op de motivatie en vechtlust van de bemanning om de training met een positief resultaat af te sluiten. In de afgelopen periode heb ik gemerkt dat communiceren met de bemanning, over zowel zaken die goed gaan alsook over zaken die moeten verbeteren, de sleutel is tot het succesvol afronden van NOST. FOST vraagt van de bemanning dat zij te allen tijde het beste beentje voor zetten en niet zullen opgeven voordat het gestelde doel is behaald. Hierin heb ik als SVO een actieve taak. Het motiveren, aansturen en begeleiden van het team behoort tot de rollen van een SVO en van een leidinggevende in het algemeen. Het besef dat de mens in het team aandacht verdient wordt soms vergeten tijdens dit soort drukke perioden. Aandacht voor elkaar is dan ook ontzettend belangrijk. Ook de mens in het team is een *capability* die bijdraagt aan het behalen van het doel. Een schip zonder mensen is als een vis zonder water: nutteloos, doelloos en vooral niet levensvatbaar. Op elkaar letten en ingrijpen indien noodzakelijk kan soms letterlijk van levensbelang zijn.

Ook de internationale samenwerking bij FOST is fascinerend, waardevol en zeer leerzaam. De Nederlanders die bij FOST werken zijn goed tot voldoende op de hoogte van de Nederlandse bedrijfsstructuur en werkwijzen aan boord van de schepen. Dit geldt echter niet altijd voor buitenlandse marines waarvan personeel is aangesloten bij FOST. Het grootste obstakel hierin is de taalbarrière: deze zorgt soms voor onduidelijkheden, maar is met goede uitleg en wat extra hulp van een Nederlander goed te overbruggen. Het uitleggen van de Nederlandse bedrijfsstructuur en werkwijze zorgt voor een kritische houding t.o.v. de voor ons logische structuur omdat deze al lang geleden zo is bepaald. Door deze Nederlandse be-

Zr.Ms. De Zeven Provinciën

drijfsstructuur en werkwijze te bespreken kunnen eventuele verbeteringen worden doorgevoerd. De open houding, zowel van de FOST naar ons als eenheid maar ook andersom, maakt het doen van NOST tot een leerzaam tafereel zowel op professioneel maar ook op persoonlijk en menselijk vlak.

Voor mij persoonlijk heeft het afsluiten van NOST met een *very satisfactory* als eindbeoordeling een grote betekenis. Het geeft mij namelijk niet alleen vertrouwen in mijn eigen kunnen maar vooral in het kunnen van de bemanning. Gedurende NOST hebben wij als bemanning laten zien dat het mogelijk is op het hoogste geweldsniveau te opereren en nog steeds succesvol de gestelde missie te volbrengen. Ook zijn mijn leidinggevende capaciteiten getest, zowel op SVO-niveau alsook tijdens BDR op LHP-S niveau. Hierbij heb ik geleerd te streven naar eenduidige en duidelijke communicatie, het team te motiveren, te delegeren en vooral stressbestendig te zijn en te blijven. Zoals eerder beschreven is de inzet van de mens in het team net zo belangrijk als de mogelijkheid tot inzet van (wapen)systemen. Hierbij moet de mens dan ook worden beschouwd als *capability* en ook dit verdient onderhoud en aandacht. Leidinggevend zijn in mijn ogen verplicht zich dienend op te stellen en zich dus dienstbaar te (willen) maken voor het groter geheel, hierbij is het tonen van doorzettingsvermogen maar ook kwetsbaarheid essentieel.

Mijn tip aan jonge officieren is om leergierig te zijn, je kwetsbaar te durven en te kunnen opstellen, advies in te winnen bij meer ervaren collega's en zaken goed voor te bereiden. Probeer (ondanks de drukte) te genieten van de vorming die FOST in het team brengt om zo van een bemanning naar een eenheid te groeien. Een hecht team waarin men weet wat men aan elkaar heeft, ook tijdens stressvolle situaties. En vergeet ook niet te genieten van de leuke, fijne en gezellige momenten in Plymouth.

Ter afsluiting wil ik een aantal mensen bedanken voor hun expertise, geduld in de begeleiding en steun tijdens en/of voorafgaand aan NOST, dit betreft: Bianca, Kristel, Dirk, Ronald, Dorethe, Lonneke, Yannick, Eline, Jasper en Sten.

¹ Visie Leidinggeven Defensie, p. 13, Ministerie van Defensie

Column

'In plaats van te klagen over de vernedering van Rusland, zou Poetin op zijn knieën moeten (...) zoals Willy Brandt in 1970 deed in Polen'

Prof. dr. Theo Brinkel is KVMO hoogleraar Militair-maatschappelijke studies aan de Universiteit Leiden.

Wat te doen met Oekraïne? De president van Oekraïne, Volodimir Zelensky, zegt dat er bijna 100.000 Russische soldaten langs de grens geposteed zijn. Jens Stoltenberg, de secretaris-generaal van de NAVO, ziet het als een gevaarlijke ontwikkeling die de waarschuwingstijd bij een aanval gevaarlijk bekort. En Benjamin Blinken, de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, zei: *"We don't know whether President Vladimir Putin has made the decision to invade, [...] We do know that he's putting in place the capacity to do so, should he so decide."*

Vladimir Poetin wenst een verdere uitbreiding van de banden tussen Oekraïne en het Westen niet te accepteren. Oekraïne mag wat hem betreft geen lid worden van de NAVO, noch van de Europese Unie. Als reden voert Moskou aan dat de NAVO zich na 1991 naar het Oosten heeft verplaatst en zo een bedreiging vormt. Bovendien zou de uitbreiding van NAVO en EU een vernedering zijn voor Rusland.

Dat soort argumenten zet de wereld op zijn kop. Sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog hebben de inwoners van Midden- en Oost-Europa moeten zuchten onder het juk van het Kremlin. De mogelijkheden van een vrije samenleving waren hen afgenomen. Duizenden zijn hun land ontvlucht, of zijn gedood of gemarteld door de geheime diensten. Ruim 35 jaar van onderdrukking volgde. Toen de Muur viel wilden ze maar één ding: bevrijd zijn van Russische dominantie en van de dictatuur waarmee deze in stand moest worden gehouden. In plaats van te klagen over de vernedering van Rusland, zou Poetin op zijn knieën moeten. Vergiffenis vragen, in Boedapest, in Riga of Berlijn. Zoals bondskanselier Willy Brandt in 1970 deed in Polen vanwege de moord op de Joden in de getto van Warschau.

Was het Westen bezig met het uitbreiden van de invloedssfeer? De lidstaten van de EU en de NAVO stonden aanvankelijk juist aarzelend tegenover uitbreiding met nieuwe leden. Zouden nieuwe lidstaten zelf de lasten van het lidmaatschap kunnen dragen? Toenmalig Eurocommissaris Frans Andriessen dacht hooguit aan A- en B-lidmaatschappen. Pas in 2004 kwam de eerste golf van uitbreiding van de EU met ex-communistische landen. De NAVO werd in 1999 uitgebreid met Tsjechië, Polen en Hongarije. En in 2004 kwamen Estland, Letland, Litouwen, Slowakije, Slovenië, Roemenië en Bulgarije erbij.

De bewering dat de NAVO agressieve plannen heeft richting het Oosten is militair en politiek onmogelijk. De NAVO kan sowieso pas in actie komen als een van de leden wordt aangevallen. Daarbovenop heeft ze niet eens de militaire middelen om het initiatief te nemen. Dat weten ze in Moskou ook. Dus die klacht is voor de Bühne.

Nee. De echte dreiging heet vrijheid. Als vrije samenlevingen vormen de bondgenoten van NAVO en EU een gevaar voor het Rusland van vandaag. Rusland voelt zich veilig met het Wit-Rusland van Loekasjenko als buurman. Daar gaat geen dreiging van uit. Als Oekraïne om haar vrijheid vraagt, is dat voor Poetin wél een probleem. Vrijheid, dat kan hij niet hebben aan zijn westgrens. Dat zou zijn eigen systeem in gevaar brengen.

Wat te doen met Oekraïne? Moet zij neutraal blijven? Als Oekraïne in vrijheid vraagt om lid te worden van de NAVO of de EU, wie zijn wij dan om 'nee' te zeggen? Komen we dan niet in strijd met onze eigen waarden? Als wij 'ja' zeggen, riskeren wij dan niet een gevaarlijke confrontatie met Moskou? Als Oekraïne wordt aangevallen, moeten wij het land dan te hulp komen? Of laten we het lopen, zoals na de annexatie van de Krim? Geloven we nog wel in wie we zijn en waar we voor staan?

Maarten Platje

De award-winnende kunstenaar over zijn achtergrond, zijn inspiratie en zijn motivaties

Onlangs is het Marineblad in contact gekomen met kunstschilder Maarten Platje om te praten over zijn nieuwe project *De Slag in de Javazee*, dat onthuld zal worden op 26 februari 2022 tijdens de herdenkingsdienst waarin de Slag in de Javazee 80 jaar geleden zal worden herdacht. Het werk, dat in opdracht is gegeven door het Karel Doorman Fonds, is een van zijn meest uitdagende schilderijen en een ode aan het hoogste offer dat op 27 februari 1942 door het geallieerde eskader onder leiding van Schout-bij-nacht Doorman is gebracht. Het werd een gesprek over zijn achtergrond, zijn inspiraties en motivaties: 'Het gaat om het verzamelen van momenten en van beelden. Want wanneer ik het kan weergeven, bestaat het en doet het ertoe.'

Maarten Platje is geboren in Rotterdam in 1967. Zijn eerste kunstzinnige vorming vond plaats op de Leidsche kunstacademie Arts Aemula Naturae. Na zijn middelbare schoolopleiding heeft hij gedurende vijf jaar als matroos bij de Koninklijke Marine gevaren. Die periode op zee heeft zijn talent voor het op doek weergeven van de zee in al haar verschijningsvormen verder ontwikkeld. Inmiddels groeide zijn landelijke en internationale bekendheid en waren zijn schilderijen regelmatig te zien in diverse tijdschriften. Platje maakt regelmatig een serie doeken met een bepaald thema, zoals de Amerikaans-Engelse zeeoorlog aan het begin van de negentiende eeuw en het leven van de Britse admiraal Horatio Nelson. In 2018 won hij tijdens de jaarlijkse tentoonstelling van de *Royal Society of Marine Artists* te Londen twee awards. Platje exposeerde in Den Helder, Rotterdam, Londen, Greenwich, New York, Boston, Los Angeles, Palm Beach en Nantucket.

Uw eerste kunstzinnige vorming vond al ruim voor uw diensttijd bij de Koninklijke Marine plaats. Hierin manifesteerde het nautische thema zich al vroeg. Waaruit haalde u in deze vroege periode uw inspiratie voor de zeeschilderkunst?

Ik kom uit een gezin met een maritieme achtergrond. Mijn vader werkte bij de Koninklijke Marine en ik ben opgegroeid in een waterrijke omgeving met vaarten, plassen en zeilboten. Er was veel aandacht voor kunst en literatuur en regelmatig bezochten wij musea en exposities. Het Hollandse landschap was het onderwerp van mijn eerste tekeningen en schilderijen. Dit werd thuis sterk gestimuleerd. Tekenende deed ik al vanaf mijn vroegste jeugd. Na het bezoeken van een expositie, op 12-jarige leeftijd, van de 17^e -eeuwse landschapschilder Jacob van Ruysdael in het Mauritshuis, besloot ik schil-

‘De Krijgsraad aan boord van de Zeven Provinciën, voorafgaande aan de Vierdaagse Zeeslag’, 10 juni 1666 (Maarten Platje)

der te worden. De manier waarop hij afstand en verte creëerde in zijn schilderijen, door het gebruik van schaduwpartijen tot aan de horizon toe. Ik ontdekte dat ik dit zelf daadwerkelijk kon waarnemen onder de prachtige Hollandse luchten in de polders om mij heen. Dit werd dan ook door mij toegepast in mijn vroege werkjes. Later zag ik de schilderijen van Willem van de Velde en Ludolf Backhuysen in het Scheepvaartmuseum en kwam ik in de ban van de maritieme schilderkunst. Ik zag dat deze schilders dezelfde technieken en effecten gebruikten en begon te onderzoeken welke wetmatigheden er kwamen kijken in het schilderen van zeestukken. Ik denk dat ik in deze tijd heb leren kijken en bepaalde beelden heb leren vasthouden in mijn herinnering. De werkelijkheid die je ziet als het op een bepaalde manier belicht wordt, geeft de sfeer weer van het moment. Het gaat om het verzamelen van momenten en van beelden. Want wanneer ik het kan weergeven, bestaat het en doet het ertoe.'

Eind jaren '80 bent u in dienst getreden bij de Koninklijke Marine en heeft u gedurende vijf jaar als matroos gevaren. Ongetwijfeld heeft deze periode een grote invloed uitgeoefend op uw composities. Wat is het grootste verschil tussen de kunstenaar vóór zijn dienstdtijd en de kunstenaar ná zijn dienstdtijd?

'Vanuit artistiek oogpunt was deze periode de grote bepalende factor voor mijn latere schilderwerk. Ik heb gedurende mijn periode aan boord als een stofzuiger indrukken en beelden in mij opgenomen. Ik ken mensen die een leven lang gevaren hebben en nooit echt de zee hebben gezien. Dat heb ik nooit begrepen.

Ik werd als hofmeester geplaatst op Hr.Ms. Jacob van Heemskerck en heb met dit schip een prachtige vaartijd gehad. Stormen op de Atlantische Oceaan en in de Golf van Biskaje. De Noorse Fjorden, het Caribisch gebied, de Stilletoegordels rondom de evenaar en de Persische Golf. Ik heb het allemaal gezien en in mij opgenomen.

Ik heb daar nu veel profijt van, want vanachter een schildersezal doe je deze indrukken niet op. Je moet er zelf geweest zijn. Het beleefd hebben. Een storm op de oceaan boven Schotland, gezien vanaf een marinefregat, liet op mij een verpletterende indruk achter. Juist deze ervaring stelt mij nu in staat mijn werk weer te geven op een manier die anderen overtuigt en meeneemt in het verhaal dat ik wil vertellen.'

Uw stijl omarmt het Realisme en de verbeelding van de zee kan vergeleken worden met de stijl van de Russische grootmeester Ivan Aivazovsky, die ondanks zijn sterke Romantische invloeden geprezen werd om zijn realistische lichtspel op

de golven. Dit stond in de tweede helft van de 19e eeuw ook centraal in de Haagse School o.a. uitgedragen door Hendrik Willem Mesdag. Is het zo realistisch mogelijk weergeven van het zeewezen uw grootste motivatie?

'Ik word gedreven door mijn eigen nieuwsgierigheid. Ik wil zelf zien hoe het er daadwerkelijk heeft uitgezien. Wat hebben de mensen toen zelf beleefd en ervaren? Ik wil me verplaatsen in de wereld van vroeger en dat is door mij alleen te realiseren door er een realistische

'Een storm op de oceaan boven Schotland, gezien vanaf een marinefregat, liet op mij een verpletterende indruk achter'

weergave in olieverf van te schilderen. De persoonlijke artistieke vrijheid, die in de moderne Nederlandse maritieme schilderkunst centraal lijkt te staan, maak ik ondergeschikt aan de opdracht om het verleden tot leven te wekken. Ik vaar hierin mijn eigen koers en laat mij niet beïnvloeden door trends, want ik wil de kijker meenemen in het verhaal. Het gaat om de kijker, niet om de kunstenaar. Eigenlijk kijk ik niet veel naar andere moderne schilders. Over het algemeen word ik niet echt geraakt door de hedendaagse, vaak abstractere zeeschilderkunst; ik voel het niet.'

'In 2007 heb ik de pentekening 'De Krijgsraad aan boord van de Zeven Provinciën' van Willem van de Velde van

Arctic Whaler (Maarten Platje)

'Engage the Enemy More Closely', HMS Victory's eerste salvo op Bucentaure, Trafalgar, 21 oktober 1805 (Maarten Platje)

dichtbij kunnen bestuderen. Een prachtig uitgewerkte detaillering van een historische gebeurtenis in 1666, waarbij de kunstenaar zelf, als eerste oorlogsjournalist ter wereld, aanwezig is geweest. Het is door Van de Velde uitgewerkt in zwart-wit in een wat onwaarschijnlijk aandoende 17^e-eeuwse setting. Ik vroeg mij toen af hoe dit moment in de geschiedenis er nu echt heeft uitgezien. Ik heb vervolgens drie maanden onderzoek gedaan naar zaken als meteorologische omstandigheden, de golfhoogtes, 17^e-eeuwse scheepsbouw, vlaggen, enzovoort. Ik heb het aangepakt zoals een strafrechtelijk onderzoek zou verlopen. De onwaarschijnlijkheden uitsluiten en antwoorden zoeken op de vragen wie, wat, waar, wijze waarop, enzovoort. Nautische onwaarschijnlijkheden als strak wapperende vlaggen bij een windstilte en de ramkoersen tussen de vaartuigen had ik aangepast en ik heb het tafereel in *full colour* uitgewerkt. Tevens ben ik als kijker omhooggegaan met mijn perspectief en heb het overgrote gedeelte van de Hollandse vloot afgebeeld. Toen ik mijn schilderij

van twee bij een meter, dat duidelijk herkenbaar gebaseerd was op de grisaille van Van de Velde, na een jaar gereed had, had ik antwoord gekregen op mijn vragen. Zo moest het dus geweest zijn. Als eerbetoon aan mijn 17^e-eeuwse voorganger heb ik hem schetsend afgebeeld in zijn galjoot. Werkend aan de schetsen die 341 jaar later de basis zouden gaan vormen voor mijn Krijgsraad.'

'Eigenlijk is het toen begonnen. Ik besloot de historische gebeurtenis voortaan als uitgangspunt te nemen voor mijn werken. Ik wil de elementen die geleid hebben tot de gebeurtenis een plaats geven in de afbeelding, zodat ik niet alleen een tijdopname neem in de geschiedenis, maar een verhaal vertel en de leemtes invul, zodat een buitenstaander het begrijpt en beleeft. Tegelijkertijd mag de afbeelding niet overladen worden met historische details, zoals bijvoorbeeld op de oude schoolplaten van Ising. Dat maakt alles te statisch. Mijn afbeeldingen moeten zijn als een persfoto.'

U geeft zelf al aan dat een structurele aanpak in het schilderen van maritieme onderwerpen in historische context erg belangrijk is. Hoe ziet deze aanpak er in de praktijk uit en hoe beïnvloeden uw keuzes hierin de compositie?

'Wanneer ik heb besloten een bepaald onderwerp uit te werken in een schilderij hanteer ik een vaste werkwijze. Ik heb deze werkwijze mijzelf aangeleerd, die opgebouwd is uit diverse stappen. Globaal bestaat dat uit een oriëntatie- en verzamelfase, een ontwerpfase en een uitwerkfase. Ik ga pas naar de volgende fase, wanneer ik geheel tevreden ben. Het begint bij het bestuderen van het onderwerp dat ik ga weergeven. Vervolgens begint het artistieke proces van hoe ik het in grote lijnen in beeld ga brengen. Hierbij maak ik gebruik van boeken, scheepsmodellen, tuigage tekeningen, kaarten, Google Earth, etcetera. Eigenlijk alles wat van belang is om een goed beeld te kunnen vormen en te doorgronden wat zich heeft afgespeeld. Ik maak diverse potloodschetsen om te zoeken naar de juiste vlakverdeling. De zeggingskracht van het onderwerp moet terugkomen in het ontwerp. Het moet immers meer worden dan een scheepsportret. Er moet een verhaal worden verteld. In deze fase vraag en krijg ik feedback van een klankbordgroep van kenners, die waar nodig, zaken onder de aandacht brengen. Per schilderij verandert de klankbordgroep overigens van samenstelling. De laatste stap in de ontwerpfase is het schilderen van een olieverfschets. Dat is in feite een oefenschilderij op zeer klein formaat (A3) om de juiste kleuren en atmosfeer te bepalen. Eigenlijk heb ik dan al een compleet beeld van het complete ontwerp in kleur in mijn hoofd. Het schilderen van het schilderij is voor mij dan een relatief ontspannen exercitie, aangezien alle keuzes al gemaakt zijn en ik me kan concentreren op het schilderen. Ik hoef niet meer terug te pakken op zaken die reeds uitgezocht en bepaald zijn.'

'Ik weet hoe de schepen in het water moeten liggen. Het eskader met hoge vaart onder een tropische lucht. Als ik mijn ogen sluit hoor ik nog het hoge gefluit van de gasturbines'

Voor de herdenking van 80 jaar sinds de Slag in de Javazee bent u door het Karel Doorman Fonds gevraagd een episch kunstwerk te schilderen waarin de slag wordt weergegeven. Wat kunt u vertellen over dit werk?

'Ik was goed bekend met de Slag in de Javazee. De boeken van Bezemer stonden vroeger thuis in de kast. Bij een rondleiding in het geweldige depot van het Marinemuseum viel het mij op dat er vrijwel geen historisch verantwoorde schilderijen geschilderd zijn van deze laatste grote zeeslag waarbij de Nederlandse Marine betrokken was. Toen ik de opdracht kreeg de Slag in de Javazee op groot formaat te schilderen heb ik mij eerst afgevraagd wat voor verhaal ik wilde gaan vertellen. In de eerste

plaats moest het een maritiem verhaal worden. Het gaat niet over politiek, of koloniale verhoudingen. Het moest een eerbetoon worden voor de marinemensen die ter plaatse zijn geweest. Weer te geven wat zij hebben doorstaan. Een

aantal voor mij kenmerkende elementen moest erin terugkomen. Dit alles uiteraard binnen de correcte historische context:

1. De plichtsbetrachting van de marinemensen
2. De vijandelijke overmacht
3. De onmogelijke situatie van het ABDA-eskader'

'Het juiste moment in de tijd bleek op 27 februari 1942, omstreeks 17:09 uur te zijn aangebroken. Het moment dat HMS Exeter getroffen wegdraait uit de kruiserlinie, het verband verloren gaat en Doorman, gelet op de gebrekkige verbindingen en de verwarrende situatie, het overzicht verliest, maar in gevecht blijft. Inmiddels had ik voor het project een klankbordgroep van experts om mij heen gevormd. Deze groep bestond uit diverse nautische experts, auteurs en historici.

Door updates hield ik deze groep op de hoogte van mijn keuzes en vorderingen.'

Uitsnede van De Slag in de Javazee met afgebeeld de USS Houston, HMS Exeter en het achtersteven van Hr.Ms. De Ruyter (Maarten Platje)

Uitsnede van De Slag in de Javazee met afgebeeld de torpedobootjager HMS Electra (Maarten Platje)

Luchtverdedigingsfregat Hr.Ms Jacob van Heemskerck (F812) van de Jacob van Heemskerckklasse (Maarten Platje)

'Een aantal onduidelijkheden kwam aan het licht. Zaken als het juiste camouflagepatroon van Hr.Ms. De Ruyter, de stand van de richttoestellen, de zichtbaarheid van de geschutsbemanning van toren B, de gevoerde vlaggen, de bakshoek van de kanons, het inslagveld van het vijandelijke salvo, de hoogte van de waterzuilen, enzovoort. Al deze onduidelijkheden zijn met behulp van deze experts getackeld. Ik ben ze dan ook zeer erkentelijk, want ik had zonder deze hulp het schilderij nooit zo historisch verantwoord kunnen maken als dat het uiteindelijk is geworden.'

In de afgelopen periode heeft u veel aandacht besteed aan een serie schilderijen over de na-oorlogse schepen van de Koninklijke Marine. Dit heeft geresulteerd in een aantal prachtige werken over o.a. de Standaard- en Luchtverdedigingsfregatten. Aan welke thema's verwacht u de komende vijf tot tien jaar te werken?

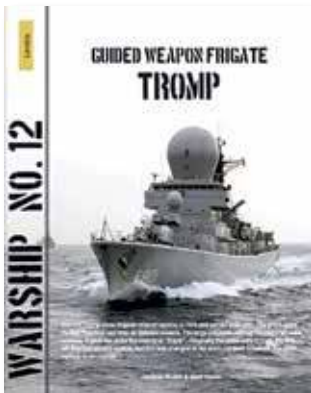
'De afgelopen jaren ben ik hoofdzakelijk actief geweest op de Amerikaanse en Engelse kunstmarkt. Omdat ik veel reacties kreeg van liefhebbers uit Nederland, met een interesse in marineschepen, besloot ik een serie schilderijen

van naoorlogse marineschepen te schilderen en hiervan in eigen beheer, via een website, artprints uit te geven. Op deze manier komt mijn werk financieel binnen bereik van een groter publiek. Ik schat dat ik een serie van ongeveer 20 schepen of marine-gebeurtenissen ga schilderen. Omdat dit moet gebeuren tussen mijn werk voor het buitenland door zal het project meerdere jaren gaan duren.'

'Ik beleef veel plezier aan het weergeven van de mij zo bekende schepen. De doeken van de Standaard- en Luchtverdedigingsfregatten zijn puur vanuit mijn beleving geschilderd. Ik weet hoe de schepen in het water moeten liggen. Het eskader met hoge vaart onder een tropische lucht. Als ik dan mijn ogen sluit hoor ik nog het hoge gefluit van de gasturbines.'

De 'Slag in de Javazee' zal tijdens de herdenkingsdienst op 26 februari 2022 in de Grote Kerk van Den Haag onthuld worden. Een selectie van Maartens werken is te koop via zijn website www.maartenplatje.com. Hier zijn ook gedetailleerde updates van zijn komende werken te zien.

Signalementen

Warship No. 12: Guided Weapon Frigate TROMP

Auteurs	Jantinus Mulder & Henk Visser
Uitgever	Lanasta, Odoorn (2021)
Omvang	72 blz.
Prijs	€ 16,95
ISBN	9789086164011

De in maritieme boeken gespecialiseerde uitgeverij Lanasta presenteert haar nieuwste titel in de serie *WARSHIP*: het Geleide Wapenfregat (GW) Hr.Ms. Tromp. In deze uiterst gedetailleerde documentatie van het voormalig vlaggenschip van de Koninklijke Marine, wordt aandacht besteed aan de bouw van het schip, de geïntegreerde systemen en de diverse missies waarvoor zij ingezet is. Hr.Ms. Tromp was één van de twee Tromp-klasse fregatten die door de Koninklijke Maatschappij de Schelde in Vlissingen is gemaakt en was gespecialiseerd in luchtverdediging. De Tromp-klasse fregatten waren makkelijk te herkennen aan hun iconische en zeer vooruitstrevende 3D-radar. Beide schepen werden tussen 1975 en 1976 in dienst gesteld en hebben zo'n 25 jaar dienstgedaan. Rijkelijk voorzien van beeldmateriaal en uitstekende begeleidende teksten is deze publicatie een prachtig toevoeging aan de *WARSHIP*-collectie van Lanasta.

Militaire Ooggetuigen Nederlands-Indië 1941- 1949: beleving, terugblik en doorwerking

Auteurs	Gielt Algra, Jos Groen, Marjolein van der Werf en Jeoffrey van Woensel (red.)
Uitgever	Flying Pencil, Utrecht (2021)
Omvang	375 blz.
Prijs	€ 25,95
ISBN	9789081870283

Tijdens de jaarlijkse Veteranenlezing van 1 november 2021 werd *Militaire Ooggetuigen: Nederlands-Indië 1941-1949* gepresenteerd. In dit derde deel van de serie *Militaire Ooggetuigen* staan de verhalen van ruim honderd Indiëveteranen centraal en behelzen de periode vanaf de Japanse bezetting tot het einde van de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog. Deze verhalen worden door onderzoekers van het Expertisecentrum van het Nederlands Veteraneninstituut in een breder historisch en maatschappelijk perspectief geplaatst zonder tekort te doen aan de persoonlijke emoties van angst en verdriet, maar ook van kameraadschap en veerkracht die terugslaan op de individuele ervaringen. Onder redactie van Marjolein van der Werf en Jeoffrey van Woensel (e.a.) zijn deze verhalen, die voor het overgrote deel voortkomen uit de unieke Interviewcollectie Nederlandse Veteranen (ICNV) van het NLVi, op chronologische wijze bijeengebracht en voorzien van prachtig beeldmateriaal uit het Nationaal Archief en de persoonlijke collecties van de veteranen zelf.

Future War and the Defence of Europe

Auteurs	John R. Allen, Frederick Ben Hodges & Julian Lindley-French
Uitgever	Oxford University Press, London (2021)
Omvang	352 blz.
Prijs	€ 32,99
ISBN	9780198855835

Voor een continent dat sinds 1914 twee catastrofale conflicten meemaakte heeft Europa een uitdaging in het bewaken van vrede en veiligheid in een continu veranderende wereldorde. In *Future War and the Defence of Europe* wordt de vraag gesteld hoe Europese defensieorganisaties zich moeten richten op het toekomstbestendig maken van vrede- en veiligheidsbeleid. Deze analytische studie vertrekt vanaf de uitbraak van de COVID-19 pandemie en vlecht strategie, technologie, beleid en historie samen in een narratief over de *technology-enabling future of European defence*. In dat narratief komt ook het huidige defensiebeleid, de trans-Atlantische relatie met NAVO en de visie op een nieuw, informatiegericht elektronische krijgsmacht voor. Volgens de auteurs dienen Europeanen zich bewust te zijn dat hetgeen men nu voor lief neemt, binnenkort wel eens ten prooi kan vallen aan een labyrint van hybride oorlogvoering. De nood is hoog voor een Europees elektronisch veiligheidsbeleid: een E-Force.

Boeken

The Kill Chain Defending America in the future of high- tech warfare

Auteur	Christian Brose
Uitgever	Hachette Books, New York 2020
Omvang	320 blz
Prijs	€ 23,99
ISBN	ISBN 9780316533539

F'iddling as Rome burned' was JFK's verwijt aan Eisenhower eind jaren '60. De Verenigde Staten waren net wakker geschrokken door Spoetnik 1 en vreesden dat ze met een *Missile Gap* te maken hadden. Het Amerikaanse antwoord op deze existentiële dreiging was een onvoorwaardelijk doorgedreven eigen raketprogramma dat de mensheid op de maan zou brengen, maar ook de VS binnen de kortste tijd van een afschrikwekkend ICBM-arsenaal zou voorzien.

Christian Brose pleit in *The Kill Chain* voor een vergelijkbare nieuwe mobilisatie van het Amerikaanse industriële, intellectuele en economische potentieel om de nieuwe uitdagers van haar mondiale hegemonie het hoofd te bieden. Terwijl de VS door *counterinsurgency* aan het Midden-Oosten en Afghanistan gebonden was, is de wereld multipolair geworden. In zijn visie vormt China nu een gevaarlijker tegenstander dan de voormalig Sovjet-Unie ooit geweest is op precies het moment dat we in een militaire revolutie zitten die de krachtsbalans volledig kan doen omslaan. Zijn schets van deze *revolution in military affairs* is overtuigend en duidelijk, ook voor degenen die zich nog niet in deze materie verdiept hebben. Een strijdmacht van communicerende intelligente systemen, die minder kwetsbaar is en razendsnel beslissen en handelen mogelijk maakt, is onvermijdelijk als de VS deze wedloop tegen Rusland

en China niet wil verliezen. Maar de kern van zijn boek is de vraag hoe de VS deze revolutie intern vorm moet gaan geven. Hoe kan Silicon Valley aansluiten? Hoe moeten de strijdkrachten dit proces managen? En wat moet Washington doen om dit allemaal mogelijk te maken? Hiervoor moeten risico's genomen worden. Vervang capaciteiten, geen systemen. Durf politieke keuzes te maken. En ga vooral de dialoog aan met hightechbedrijven om ervoor te zorgen dat de VS weer op het scherpst van de snede kunnen opereren.

Het leidt geen twijfel dat *The Kill Chain* nu een absolute must is voor iedereen die zich met de lange-termijnontwikkeling van strijdkrachten bezighoudt. Hierbij denk ik niet alleen aan de sleutelspelers in landmacht, luchtmacht en marine, maar ook uitdrukkelijk in de politiek, wetenschap en economie. Wel lijkt het me dat we niet zonder meer het beeld dat Brose van China schept moeten overnemen. Het feit dat de Amerikaanse macht niet meer onaantastbaar is in China's achtertuin betekent niet dat China de VS van de troon kan stoten. Verder mogen we niet vergeten dat Brose overgestapt is naar precies zo'n klein hightechbedrijf waarvoor hij zo vurig pleit. Is dit preken voor eigen parochie, of zit hier meer achter?

Als koopman en dominee kan een Nederlander natuurlijk begrijpen dat het allebei mogelijk is en om in die multipolaire wereld zijn interesses te kunnen verdedigen zal Nederland ook in de *revolution in military affairs* mee moeten gaan. Natuurlijk is het enkel op Europees niveau mogelijk om de schaal van de Amerikaanse en Chinese technologische ontwikkelingen en de implementatie hiervan bij te benen. Den Haag zal dus ook die Europese integratie moeten steunen. Toch is er ook in Nederland genoeg te doen. Eén van de interessantste ideeën van Brose is zijn eerlijke pleidooi om een positieve relatie op te bouwen tussen de politieke klasse en de strijdkrachten, zodat het budget ook gericht is op

wat in de toekomst nodig is en niet alleen op wat nu gevraagd wordt. Het klinkt logisch, maar als je bedenkt dat het Nederlandse leger nog niet zo lang geleden bijna zijn artillerie was kwijtgeraakt en er vragen werden gesteld of de luchtmacht wel de F-35 nodig had om politietaken te vervullen, moet het probleem duidelijk zijn.

Voor de marine is deze uitdaging nu cruciaal, omdat de *Future Air Defender* en de toekomst van het onderzeebootwapen de Nederlandse maritieme capaciteiten in de komende jaren grotendeels zullen bepalen. Zeker is, dat alle nieuwe capaciteiten een integraal onderdeel van dit systeem moeten kunnen vormen en zullen moeten meegroeien met ontwikkelingen op hardware- en softwaregebied. Of dit betekent dat we platform voor platform moeten vervangen is een open vraag, maar tegelijkertijd moeten we niet vergeten dat wat in de Nederlandse marine als een groot schip geldt, in de Amerikaanse *mindset* iets heel anders is. Onze conventionele boten zijn een goed voorbeeld. Voor ons een massieve investering, voor de VS een goedkope maar waardevolle aanvulling op de nucleaire onderzeeboten. En of we nu al in staat zijn om deze capaciteit door onbemande systemen te vervangen?

Voldoende vragen om *The Kill Chain* ter hand te nemen. Niet naadloos, want het is eerst en vooral een Amerikaans boek geschreven voor Amerikanen. Maar hier valt heel veel uit op te pikken.

Frederik Mertens

Het Churchill-complex
Opkomst en ondergang van de Anglo-Amerikaanse orde

Auteur	Ian Buruma
Uitgeverij	Atlas Contact, Amsterdam 2020
Omvang	366 blz
Prijs	€ 24,99
ISBN	9789045041902

Winston Churchill wordt vaak beschouwd als de uitvinder van het begrip 'Special Relationship': de Bijzondere Relatie tussen de Verenigde Staten en Groot-Brittannië. Hij maakte de uitdrukking populair, al was het alleen maar om de Amerikanen over te halen om Groot-Brittannië bij te staan tijdens de hachelijke beginjaren van de Tweede Wereldoorlog. En hij stond aan de basis ervan. In 1941 ondertekende hij met Franklin Roosevelt het Atlantisch Handvest, de verklaring waarin de basisprincipes van de naoorlogse wereldorde werden vastgelegd. Het Handvest vormde later de inspiratie voor internationale samenwerking in de VN en de NAVO.

De geschiedenis van de Bijzondere Relatie is nu te boek gesteld in *Het Churchillcomplex*, een onderhoudend geschreven overzicht van de ontwikkelingen in de Atlantische en Europese politiek sinds de Tweede Wereldoorlog. Alles komt voorbij: de Tweede Wereldoorlog, de dekolon-

isatie in Azië en Afrika, de Koude Oorlog en de ontwikkelingen sinds 1989. Ian Buruma – Nederlands-Brits journalist, voormalig hoofdredacteur van de *New York Review of Books* – vertelt zijn verhaal aan de hand van de onderlinge betrekkingen tussen de 14 presidenten van Roosevelt tot Donald Trump en de vijftien premiers van Churchill tot Boris Johnson. Buruma maakt vooral knap gebruik van memoires, dagboeken en biografieën van de bewoners van het Witte Huis en van nummer 10 Downing Street.

De band tussen de Verenigde Staten en Groot-Brittannië was voor Londen specialer dan voor Washington. Naarmate de macht van Groot-Brittannië afnam, werd het vasthouden aan de Bijzondere Relatie voor de Britten steeds meer een manier om te blijven geloven dat de gloed van hun glorie tijd onder Roosevelt en Churchill niet helemaal was gedoofd, aldus Buruma. Ook waren er altijd belangrijke 'breuklijnen' in de alliantie aan te wijzen: in 1945 waren de Amerikanen tegen kolonialisme en wilden de Britten hun *Empire* behouden, in de jaren 1950 steunde Washington de Europese integratie en verzette Londen zich tegen 'opsluiting' op het continent. Buruma laat zien dat de Britten een forse prijs moesten betalen om de Bijzondere Relatie in stand te houden. Meestal werden zij gedwongen in te stemmen met het Amerikaanse beleid of op te treden als trouwe supporters. De grootste tegenslag voor Londen was zonder twijfel de Amerikaanse oppositie tegen de Brits-Franse militaire operatie in

1956 om de nationalisatie van het Suezkanaal door Egypte ongedaan te maken. De Britten werden gedwongen de operatie te staken. De auteur maakt niet helemaal duidelijk wat het 'Churchillcomplex' inhoudt. Aan Amerikaanse kant zagen John F. Kennedy en latere presidenten de grote Britse oorlogsleider als voorbeeld en droomden ervan in zijn voetsporen te treden als redders van de democratie. Maar van een 'complex' kan toch nauwelijks worden gesproken? Misschien legt Buruma te veel nadruk op het VK en te weinig op de VS. Het is niet altijd duidelijk waarom Washington al dan niet koos voor samenwerking met Londen. Buruma – een verklaard tegenstander van de Brexit – lijkt daarom vooral te willen betogen dat het 'Churchillcomplex' een illusie was die de Britten ervan weerhield ronduit voor Europa te kiezen. Maar was de Bijzondere Relatie een illusie? De Britten hebben er toch ook van geprofiteerd. Daar is de nauwe 'Five Eyes' samenwerking tussen de Britse en Amerikaanse inlichtingendiensten, samen met Canada, Australië en Nieuw-Zeeland, een voorbeeld van. Buruma rondde zijn boek af in 2020; ruim vóór de aankondiging in september 2021 van het AUKUS-pact in de Stille Oceaan tussen de VS, Australië en het VK. Dat pact liet zien dat – ook in het na de Brexit door Johnson nagestreefde 'global Britain' – een speciale rol zal zijn weggelegd voor de *special relationship*.

J.W.L. Brouwer

Centrum voor Parlementaire Geschiedenis, Nijmegen

ADVERTENTIE

Vacature Penningmeester Veteranen Platform

Veteranen Platform

30 jaar (1989 - 2019)

Belangenbehartiger van Nederlandse Veteranen

Het Veteranen Platform (VP) is op zoek naar een nieuwe penningmeester. Als penningmeester bent u primair verantwoordelijk voor het opstellen van de begroting en financiële verantwoording zoals de jaarrekening en financiële evaluaties. Het VP zoekt een veteraan die beschikt over kennis en kunde van de financiering van het veteranenbeleid op strategisch, tactisch en operationeel niveau.

Geïnteresseerden voor deze (vrijwilligers)functie worden verzocht contact op te nemen met de huidige penningmeester Hans Peters via 06-58961758 of penningmeester@veteranenplatform.nl.

De verandering zijn

Een boeiend verhaal

‘Met een groots en boeiend verhaal meer grip op de oorspronkelijke missie dankzij garantie op betrokken mensen’

Berend van de Kraats is oud-onderzeebootcommandant en initiatiefnemer van BOOST. Met de maatschappelijk geïntegreerde doetank OceansX werkt hij nu aan een nieuwe manier van organiseren. Hierin staat het menselijk potentieel centraal en wordt het volledig ingezet om te werken aan wat ons dierbaar is.

Om het menselijk potentieel te boeien is een groots verhaal nodig. Het vraagt een investering om dit verhaal te laten leven en mensen daadwerkelijk in *‘the same Xploration’* te krijgen. Vaak kiezen we ervoor om het verhaal kleiner te maken. Daarmee wordt de korte termijn investering overzichtelijk maar neemt het uitzicht op lange termijn betrokkenheid af. Met Xploraties beoogt OceansX manieren van organiseren te vinden waarin het menselijk potentieel floreert. In de vorige column heb ik daarbij drie ingrediënten benoemd die voor ons leidend zijn bij het opzetten van een Xploratie. Als u terugleest dan heb ik het over: het creëren van een boeiend verhaal, het faciliteren van open verbindingen en het inregelen van *triggers* die consistent hernieuwde kansen bieden voor intrinsiek gemotiveerde individuen om op aan te slaan.

Inmiddels zijn er zes Xploraties opgezet. Allemaal met een unieke samenstelling van deze drie ingrediënten. De komende columns neem ik u mee in de afwegingen die we maken en de uitdagingen die we daarbij tegenkomen. In deze column sta ik stil bij het boeiende verhaal (of in dit geval ‘missie’) rondom Xploratie *Coastline*.

Xploratie *Coastline’s* missie is om een mobiele en autonome bron van vers water zonder *footprint* beschikbaar te maken voor kustgemeenschappen in regio’s waar het beschikken over vers water een probleem is of wordt. Water raakt iedereen. Iedereen beseft dat we zelf voor een groot gedeelte uit water bestaan. Iedereen weet dat we het niet redden zonder water. Maar ook beseffen we eenvoudigweg niet dat er zonder water geen eten is en kunnen we relatief makkelijk uitleggen dat er zonder energie geen (vers) water is. Gaan we vervolgens verder dan begrijpt ook iedereen dat zonder distributie er geen water op de juiste plek komt. Kortom als we over deze missie praten met *human relief operators*, boeren, *smart city* architecten, *renewable energy* specialisten, water *tech* experts, *system integrators*, digitalisering specialisten, etc, dan is iedereen geboeid!

Mooi, zou je zeggen. Maar daarmee zijn we er nog niet! Om deze intrinsiek gemotiveerde ‘praktijk experts’ (individueen) namelijk vrij te maken moet worden gewerkt aan het (maatschappelijk) vertrouwen wat daarvoor nodig is. Helaas is de verantwoordelijkheid voor adequate watervoorziening is verkokerd belegd in onze maatschappij. Alle verantwoordelijke ‘entiteiten’ laten inzien dat deze missie bijdraagt aan hun (sub)doelen is daarom verre van eenvoudig. Vervolgens moeten ze de tijd gegund worden om de bijbehorende ‘*what’s in it for me*’ en bijbehorende *commitment* passend bij hun (korte termijn) strategie te formuleren.

In deze fase is het verleidelijk om het boeiende verhaal kleiner te maken en te focussen op één klantvraag, één techniek, één onderzoek of één dienst. Dan is het eenvoudiger om het maatschappelijk vertrouwen te krijgen voor lancering. Maar voor water -en de meeste andere complexe maatschappelijke thema’s- wordt daarmee het risico groter in plaats van kleiner. De klant van water, als die zich al een klant voelt, gedraagt zich namelijk niet marktconform (als er al überhaupt een markt is gedefinieerd). En van de benodigde *tech* weten we één ding zeker: deze gaat zichzelf in de komende tien jaar minstens drie keer opnieuw uitvinden. De grote vraag is dus of het voordeel van het verhaal nú kleiner maken opweegt tegen de toekomstige inspanningen om gedreven individuen (blijvend) mee te krijgen. Voor mij is het duidelijk: des te groter het boeiende verhaal hoe meer grip op de oorspronkelijke missie dankzij garantie op betrokken mensen.

Blijf in contact!

- Bekijk www.Oceansx.nl – Oplossen vanuit beweging
- berend@oceansx.nl voor reacties en tips
- Volg ons op [@oceansx.nl](https://www.instagram.com/oceansx/) en [/company/oceans/](https://www.linkedin.com/company/oceans/)

zorg is onze missie

Compleet & collectief verzekerd.

Voordelen en onze premies vind je op:

zorgzaam.nl

Als (oud) defensiemedewerker wil je (voor je gezin) een zorg verzekeraar die jou begrijpt. Daarom is er Zorgzaam, voor iedereen die dicht bij Defensie staat. Zo zijn we er onder andere voor burgermedewerkers en hun gezin en gezinsleden van militairen. Want zorg is onze missie.

Zorgzaam.nl
zorgverzekering

KVMO 64-jarigendag 2021

In verband met de COVID-19 pandemie is er een jaartje overgeslagen, maar volgens traditie is op 3 november jl. de KVMO 64-jarigendag gehouden bij het Marine-etablisement te Amsterdam.

Deze bijeenkomst is bestemd voor alle KVMO-leden die in 2021 en 2022 de pensioengerechtigde leeftijd bereiken. Deze speciale dag staat in het teken van informatie over het thema 'van UKW naar pensioen' en een gezellige ontmoeting met oud-collega's

Dit jaar waren twee geboortejaren uitgenodigd (1956 & 1957). Oud-marineofficieren en hun partners hadden een zeer informatieve dag. Zij kregen van diverse sprekers informatie over de komende pensioenregeling van het ABP, de wijzigende belastingregelgeving t.o.v. de UKW-periode, het levenstestament dat met name de handelingsbevoegdheid van de partner bepaalt onder bepaalde omstandigheden, de huidige stand van zaken van het CZSK en de gezondheid gedurende de komende levensfase.

Na de presentaties troffen de deelnemers elkaar bij een korte maar gezellige borrel in de foyer, waarna werd genoten van een traditioneel Indisch buffet. Helaas kon de dag niet zoals gebruikelijk worden afgesloten met een nautisch deel, t.w. de rondvaart door de Amsterdamse grachten. De coronaregels en de daarbij behorende organisatie, lieten dit helaas niet toe.

Het hoofdbestuur van de KVMO verwelkomt haar nieuwe leden!

ADBM C.L. van Es

ADB TD M.L. Berrevoets

ADB D. van der Woude

BEKENDSTELLING

Vereniging van Oud Officieren van de Marine Kazerne Erfprins

De indruk bestaat dat veel officieren van de Koninklijke Marine niet op de hoogte zijn van het bestaan van de Vereniging van Oud Officieren van de Marine Kazerne Erfprins. De vereniging beoogt instandhouding van

saamhorigheid voor officieren buiten dienst die voor een deel hun dienstdag bij de Marine Kazerne Erfprins hebben verricht. Voor officieren die als schepeling in de Marine Kazerne Erfprins enige dienstdag hebben verricht is deze regeling tevens van toepassing.

De activiteiten bestaan voornamelijk uit een jaarlijkse algemene ledenvergadering met direct daarop aansluitend een aperitief en een voortreffelijk verzorgde rijsttafel/aangeklede nasi-goreng. Aangezien in deze vereniging aanmerkelijke vergrijzing optreedt en derhalve het ledenbestand aanzienlijk terugloopt, worden officieren buiten dienst die geïnteresseerd zijn in deze vorm van samenkomst uitgenodigd om als lid toe te treden tot de vereniging.

Contactpersoon: Co Dirks (voorzitter) via 06-81664482 / 0223-644345 of codirks@outlook.com.

In Memoriam

Het hoofdbestuur van de KVMO heeft de droeve plicht u in kennis te stellen van het overlijden van:

KTZ b.d. **W.R. Segaar** († 25 juni 2021)

Wij betuigen de nabestaanden onze deelneming en wensen hen veel sterkte toe

Activiteiten winter 2021/2022

AFDELING NOORD

Nieuwjaarsreceptie

Datum: 18 januari
Locatie: Marineclub, Den Helder
Aanvang: 17:00
Info: Onder voorbehoud

AFDELING MIDDEN

Nog geen activiteiten aangekondigd

AFDELING ZUID

Nieuwjaarsreceptie

Datum: 15 januari
Locatie: SVOCZ-gebouw, Vlissingen
Aanvang: 15:00
Info: Onder voorbehoud

COVID-19

Hoewel sommige activiteiten in de agenda blijven staan, is het hoogst onzeker in hoeverre deze evenementen doorgang kunnen vinden. Houd daarom de KVMO-website in de gaten voor het laatste nieuws.

Kerstsluiting KVMO

Het kantoor van de KVMO is gesloten van donderdag 23 december t/m zondag 9 januari 2022.

De Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

Ereleden:

KOLMARNS b.d. A.H.P. Knoppen
KTZ b.d. L.J.M. Smit
KTZA b.d. drs. T.G.D. Steenbeek
KLTZ b.d. mr. O.W. Borgeld
KTZ b.d. ing. M.E.M. de Natris

Hoofdbestuur:

Voorzitter:
KLTZ R.O.P. Pulles EMSD
Vice-voorzitter:
KTZ ing. W.P. Groeneveld EMSD
Secretaris:
LTZ2OC (LD) H.M. Krul
Penningmeester:
KLTZ (LD) b.d. H.M.J. van de Burgt
Namens Afdeling Noord
KLTZ (LD) J.L. ten Berg
Namens Afdeling Midden
LTZ1 drs. M.M.H. Heijligers

Namens Afdeling Zuid

Vacature
Namens Afdeling Caribisch gebied
LTZ2 (LD) M.E.A. Römer
Namens Werkgroep Postactieven
KLTZ b.d. M.A. Eland
Namens Werkgroep Elders Actieven
LTZ1 (LD) KMR M. Venema
Namens Werkgroep Jongeren
LTZ2 (LD) K.W. Lelieveld
Namens de Werkgroep Gender
KLTZ b.d. M.A.W. Riems

Afdelingsbesturen:

Noord:
KLTZ (LD) J.L. ten Berg
KLTZ b.d. P.J. van Maurik
KLTZ b.d. B. Fritzsche
LTZ1 (LD) P.Y. Handgraaf-Blok

Midden:

LTZ1 drs. M.M.H. Heijligers
KTZ (TD) ir. J.J. Bleijs
KLTZ b.d. J. de Jonge
KTZ b.d. H. van Eijsden

Zuid:

maj KL b.d. P. van der Laan
KLTZ (SD) b.d. A.J. Zwiers
KLTZA b.d. P.A. Brons
(postactieven)

Caribisch Gebied:

LTZ2 (LD) M.E.A. Römer

KVMO-leerstoel

Universiteit Leiden:
Prof. dr. T.B.F.M. Brinkel

Nuldelijnsondersteuner (NOS) KVMO

KLTZ b.d. Theo Zelis
nos.kvmo.tz@gmail.com
06-41464319

Adres secretariaat:

Wassenaarseweg 2
2596 CH Den Haag
T : 070-3839504
F : 070-3835911
E : info@kvmo.nl
W : www.kvmo.nl

Onderlinge Bijstand

De KVMO heeft een samenwerkingsverband met Onderlinge Bijstand (www.underlingebijstand.nl). Voor nadere informatie of het verkrijgen van aanvraagformulieren kunt u contact opnemen met het secretariaat van de KVMO.

***Het hoofdbestuur van de
KVMO wenst u prettige
feestdagen en een
gezond en veilig 2022***